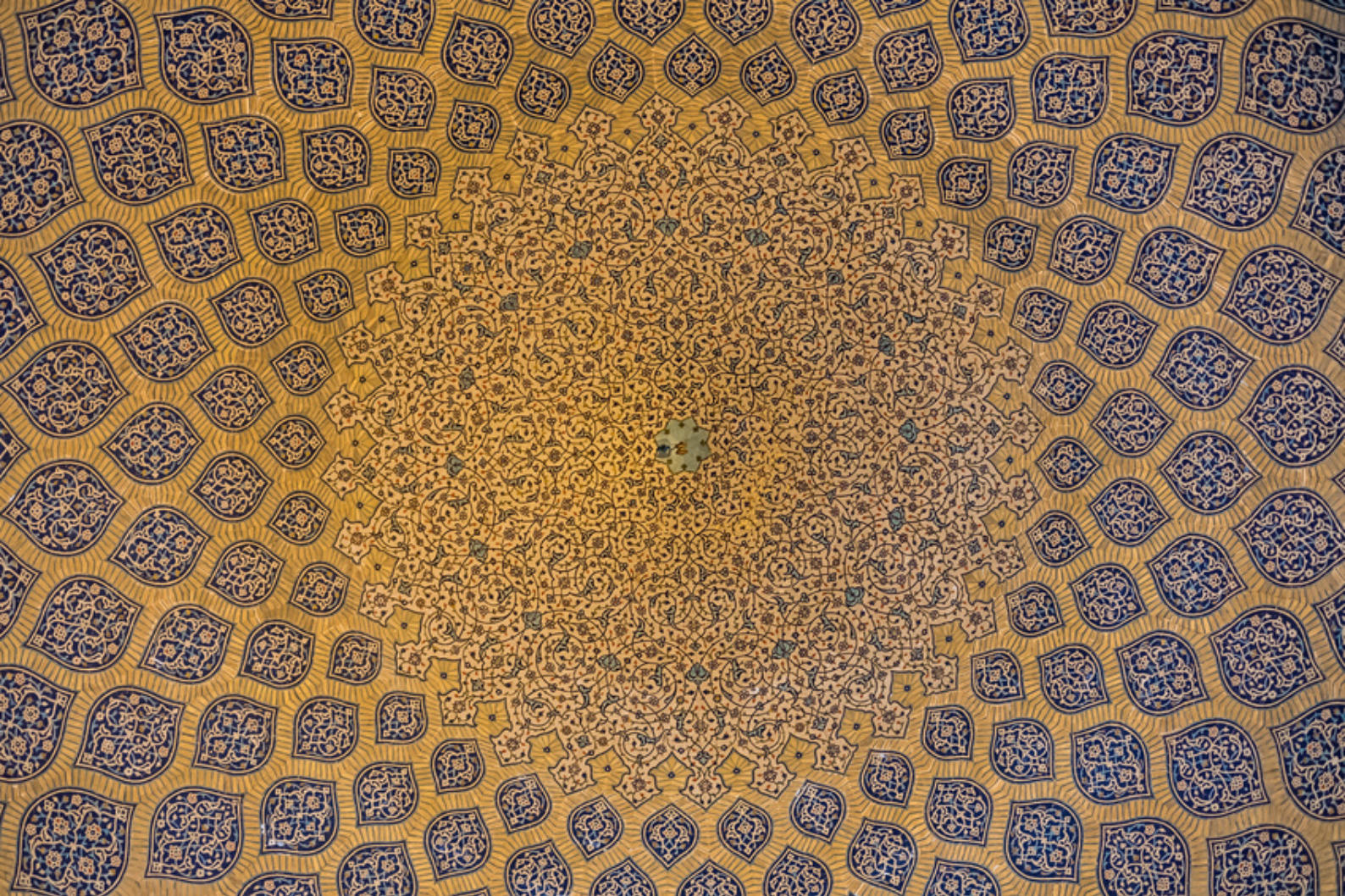

IŠČEKIVANJE

DARIJA ŽILIĆ

SADRŽAJ

Omara	1
Ciktanje	2
Snijeg	3
Sol	5
Karneval	6
Burano	7
Jadrija	9
Noćno kupanje	11
Isvahan	14
Sagorijevanje	16
Žuta suknja	19
Sapuni	22
Vrisak	24
Pospremanje	25
Popodne	26
Vrućina	27
Nesanica	28
Uzica	29
Odsutnost	30

Grožđe	32
Progledati	33
Dijete	34
Kruška	35
Tramvaj	36
Hotel	37
Željeznica	39
Iščekivanje	40
Sivilo	42
Badnjak	43
Ljetovanje	45
Nula	46
Profil	47
Plaža	48
Otvaranje	49
Suvišnost	50
Ponedjeljak	51
Petak	52
Subota	53
Početak	54
Čišćenje	55

Žeđ	56
Kanal	57
Preobrazba	58
Ponavljanje	59
Životinja	60
Druge mačke	61
Svrake	63
Tvrđava	64
Plava dalija	65
Napomena	66
O autorici	67
Impresum	68

OMARA

Kad netko spomene omaru, pomislim na velik sočan nar ili na sunce koje udara točno u tjeme ili na prazne ulice i ohlađene stanove. Kakvo je ovo ljeto? Vrućine koje paraliziraju tijela i život grada. Plaže prepune kupaca i mirisa prženih lignji, na kojima slušamo uvijek isti hit, sve dok ga i sami ne započnemo pjevušiti. Bake i djedovi s unucima. Pričaju o svježe ubranim rajčicama, o laganim objedima, o bolesti srca i o dječjim ranama na koljenima koje najbolje zarastaju u morskoj vodi. Omara je omamljenost i snatrenje o mitskom, gdje vremena nema. Na plaži nemoguće je zamisliti da postoji vrijeme svijeta, padovi na burzama i nelikvidne ekonomije. Baš zato ne volim omaru niti te isprike koje nudi. Umjesto čitanja Marije Čudine učenje pripreme složenih jela. Umjesto pisanja o poeziji vožnja automobilom u petoj brzini. Od snatrenja treba bježati u kupaonice i satima čistiti pločice i kade. Važno je ne prepustiti se. U sobama nakupilo se mnoštvo knjiga. I upozorenje ukućana kako ne treba spavati u sobi s knjigama, jer nije zdravo udisati olovo. Zamišljam da su knjige otrovna tijela i spremam ih u zatvorene ormare. Proljetos sam, na putu od Istre do Zagreba, vidjela ženu kako na mobitelu čita znanstvenofantastični roman. Više i ne odlazi u knjižnice, kaže. Odbijam čitati, oko ne želi slijediti rečenice koje slijede jedna iza druge. Omara umara, šamara, udara. Spuštam se na krevet i u trenu utonem u san. Aerodromi, pregledi prtljage, suvišni dezodoransi, slike klize i buđenje. San od tek petnaest minuta. Na balkonu je malen bazen u kojem se ujutro kupaju dijete. U njemu, kao na nekom nasukanom brodu, leži narančasta patkica, velik crven kamion i mala hobotnica od gume. Dijete voli gledati ribe. Nakon ljetovanja roditelji ga vode u šoping-centar da gleda šarane kako plivaju u staklenim bazenima. U vrtu već miriše grožđe, od kojeg ujesen nastaje ne baš kvalitetno vino. Kada je omara, treba otvoriti ormare s odjećom, izbaciti sve suvišno, čak i majice koje uvijek ostavljamo misleći da ćemo ih ipak nekad obući. Zabluda. Treba provjetriti kapute i staviti novu vrećicu lavande. Treba izmisliti poslove i nimalo se ne opustiti, jer mogla bi se, u tom nekom predahu, pojaviti sumnja da smo radili nepotrebne poslove i zamišljali idealne odnose, da smo bili smiješni i nejasni. Da smo bili nemušti u svagdanu i odveć mudri na posve krivim mjestima.

CIKTANJE

Cikću macaklini, oni gušteri koji dolaze živjeti kraj kuća u kojima vlada mir i sloga. Ciktanje – cik, cik. Cikću i pisci. Nikakav novac ne može platiti ciktanje. Pisci ustaju noću, zaciknu i zapišu stih ili dva. To ciktanje ne može se čuti, pisac proguta cijuk: on se pojavi na rubu usta, umakne odmah prije izgovora, vrati se u tijelo i ondje se rasprsne. Ciktanje je trenutak epifanije, onaj tren kad se dovršila rečenica negdje, sama od sebe, u tijelu ili izvan njega. To je trenutak koji možemo usporediti s cvrčanjem u prevrelom loncu, kada je jasno da je kuhanje pri kraju i da ubrzo slijedi ukusni objed. Ciktanje je izraz zadovoljstva, palucanje usplamtjele utrobe koja će iznjedriti malo tekstualno tijelo. Ukratko: usred noći, ako pisac nije lijen, osjeti kako tijelo oblijeva vrućina, skida pokrivač s tijela i odlazi do stola ili kompjutera i onda brzo zapisuje, da riječi ne bi isparile u toj parnoj kupelji stvaranja. I tada nastaje jedna riječ, ona koju je danima tražio prevrćući rečenice po notesima ili pak crtajući stabla po rokovnicima u potrazi za jednom riječju, samo jednom, onom ključnom. Tko zna što bi bilo kada bi pisac u noći i zaciktao naglas? Bi li prizvao male noćne životinje i time započeo ples s drugim živim bićima koje žive pokraj njega, a on ih ne poznaje, ne viđa? Pjesnikinja piše da je obitelj “puna ura”: noću izlazimo iz ure i više nismo u *vremenu svijeta*. Razbila se ura, nema porodičnog niza niti utjehe rituala. Ciktanje je onaj istinski govor, izvan gesti, fraza, izvan kauzaliteta. Samo zvuk i ništa više. Pa zar smo drugačija bića, ima li razlike između čovjeka i malog noćnog miša ili macaklina koji sad šeće vrtom ili ispod kamena cikće? Ciktanje se ne može ničim platiti, jer to je osjećaj da smo živi i da postojimo. Mislite li da se postojanje podrazumijeva? I da svi ljudi *žive*? Varate se, u tom svijetu zasljepljujućih slika i u svijetu dječjih vrtića usred supermarketa malo ljudi zapravo živi. Ljudi su stvari, kamo sreće da su miševi ili macaklini da cijuču, cikću, da im čujemo glas... Ciktanja se ne treba sramiti, treba i naglas ciknuti kad smo sretni i kad smo pri završetku pjesme... Neka, to je samo znak da smo živi, da u dubini, u onom unutra još *ima života*. A vedrinu ne treba nikome objašnjavati: ona postoji sama po sebi. Cik cik...

SNIJEG

Jutros sam u *attachmentu* dobila fotografiju na kojoj je more i cvijeće. Fotografkinja je naša poznata pjesnikinja. Najprije mi se učinilo da cvijeće različitih boja raste tik uz obalu, no onda sam pažljivije pogledala i vidjela da je fotografija snimljena iz nekog kuta koji stvara iluziju da je to cvijeće, koje zapravo raste na terasi, uz more. Osmjehnula sam se, kao da sam riješila neku tešku zagonetku i pogledala kroz prozor. Snijeg je padoo već danima. Na radiju javljaju da su mnogi građani završili u Traumatološkoj. I sjetila sam se kako sam davno, nakon automobilske nesreće, ležala u toj bolnici sa ženama koje su polomile noge berući voće u svojim vrtovima. Ponovno sam pogledala fotografiju, uvećala je i zagledala se u to more, modro, i nakratko zaboravila na zimu, na pločnik koji treba očistiti. Prije nekoliko dana razgovaralo se o knjizi neobičnog naslova *Tumačenje snijega*. Kako se snijeg može tumačiti? Snijeg je bjelina koja briše sve slike "koje su oči teškom mukom zapamtile". Oči lirskog junaka ispunjene su snijegom, "mliječnobijelim ekranom". Odlazim ponovo do prozora i zaustavljam pogled na vrtu prekrivenom bijelim. Puštam oči da lutaju tom jednoličnom površinom. I začas, čini se kao da sam jedno s tom bjelinom, kao da gutam mliječno bjelilo, neku bijelu tintu. Bjelina je, nabrajam, praznina, čistina, svetost. A pustinja, koju sam noćas sanjala, ona je mjesto kušnje, sprženo mjesto, mjesto novog početka. Ili samo arhetip, samo simbol, bez ikakve slike, bez pojavnosti. A more, što ćemo s morem? Lirski junak u spomenutoj zbirci pjesama želi se stopiti s morem i kaže da more ima neki svoj posebni, šumoviti jezik. Kako u isto vrijeme tumačiti snijeg i more? Pjesnik upozorava – ne smijemo zaboraviti na ciklično kretanje Prirode. No izmjena godišnjih doba teško je zamisliva u danu kad bez prestanka sipi i sipi. Znamo da neće nastati lavina, da će kuće i crepovi ostati na mjestu, ali slutimo kako će zamrznuti zrak još danima parati pluća nekih bolesnika i kako će se na skliskim kolnicima sudarati ljudi i automobili. I kako će slijepci ovih dana vidjeti više od prosječnog čovjeka. Snijeg koji pada neće nestati čim padne na tlo. Treba se priviknuti, početi tumačiti bjelinu. Opet pogledam u ekran, na njemu je slika mora i cvijeća, komadići plavog i šarenog. Pjesnikinja nije slučajno poslala more baš jutros. Njezine su pjesme poetika otoka, njezin je život istraživanje otočnog života. Pomislim na sol, i ekran zamiriše. More i snijeg prelijevaju se jedno u drugo, kao predmeti krhkih rubova. Subota je dan u kojem sam prisutna i u morskom i u zimskom vremenu, svuda me ima, komadići plutaju po sobi, i tek poneki nestane kada padne na tlo. Tko je i uopće pomislio da su naša jastva čvrsto povezana šavovima? Tko je uopće razdijelio doba, kad granice ne postoje? Otvaram poruku, zahvaljujem pjesnikinji i poželim odmah prosuti tu modrinu po

kiberprostoru, koji stoji, prazan čeka modrinu, bjelinu...

SOL

Orahnjača ima okus soli, previše soli u tijestu, ali nema veze. U blagdansko jutro, nakon doručka, čeka nedovršen zapis o poeziji žene koja živi na teškoj zemlji. Lješnjaci, paprat, pogled prema moru i sol. To je njezin život. Ni žena ni dijete. Luda djevica na željezničkim kolodvorima, žena kojoj utroba gori noću, sakupljačica molitvenika i uskršnjih običaja. Drveno jaje i sol, sol. Presoljena šunka i žed. Druga pjesnikinja, kojoj bi sutra bio devedeseti rođendan, utolila je žed pjesnika vodom, ne svojim tijelom. Pjesnik se osvetio. Raskorak: moćnici marširaju, pjesnikinje ostaju praznih utroba, bez ploda. U blagdansko jutro stiže *mail* pjesnikinje koja ne izlazi iz kuće zbog ljubavne boli. Sakrila se. Pozivam je da izađe u parkove, da se ne izgubi u sobi. Soba je kao bunar, ona utapa, ne možeš se tek tako izvući, pišem joj. Na noćnom ormariću knjiga o utjesi, kratki savjeti. Šarene korice, neobaveznost ženskog rokovnika. Okrutnost svijeta. Pjesnik se javlja s mora, nije još ni osjetio miris soli. U sobi je, kaže, previše dima. Eh, moja pjesnikinjo, na sjeveru, nije lako sad biti blizu nesretne zemlje, na granici. Zamišljam tvoju molitvu Bogu čiji se obrisi vide na seljačkim svodovima, baš kao u ruskoj avangardi. Igrajmo se riječima: sol, bol, sol. Zavrtimo suglasnike iz prezimena i što ćemo na kraju dobiti? Možda sliku sudbine, možda jasniju sliku od slike Mevludina koji kaže sve čim vidi nečije lice. Što ću s orahnjačom, draga pjesnikinjo? Neravnoteža u svemiru, više soli, premalo šećera u prahu. Svemir je u prahu, kaže druga pjesnikinja. U blagdansko jutro lica ukućana su žuta, a sjećanje na minulo vrijeme je strašno. Što se čudiš, nisi dijete?! I propade san o još jednoj suradnji i zasluženosti sreći.

Ovce idu u tor, svaka u svoj. Izvrši sve obaveze, raširi papire po stolu i račune, odloži zapise o teškoj zemlji i zamisli more. Sol: početak života. Utroba blijedi, nastade misao ozarena. Pjesnikinjo na teškoj zemlji, prijeđi granicu i uskrni na tlu s kojeg su izbjegli ljudi. Gradovi su puni šeika, a u sobama se skrivaju prolupali ljudi. Pobratimstvo ljudi u sobama. Pišem pjesniku koji je sada na moru: Ugasi cigarete i baci svježi duhan u more i okupaj se u soli. Neka te nagriže, malo podbode. Vjeruj, bit će života! U ustima okus slane orahnjače, na papiru zapis o teškoj zemlji. Eh pjesniče, voda pamti i začas, iz slatke pretvara se u slanu. U sobi je more i početak svijeta.

KARNEVAL

Eh, što meni treba – tek hrana za mačku i za putovanja. I što manje prizemljenja. Otići ću na karneval obučena kao Madame, s finom, duguljastom cigaretom. I proći će bar jedan dan. Prijatelji će biti, pretpostavljam, odjeveni maštovito – Ela će biti jaje, možda, Matija će se pojaviti u crnom odijelu, a Hilda, ona će doći u vjenčanici, onako šampanj boje i veselje može početi. Pretpostavljam da će baš tako biti. Mirna je sjedila za kompjutorskim stolićem i kroz mali prozor pogledavala je novi poslovni centar, sav od stakla. U sobi mačka Lili lijeno se rastezala i ne sjećajući se da je samo prije par dana spavala na automobilskom parkiralištu. Psi i mačke nemaju sjećanja. Srećom. Pjesnik kojeg je noćas čitala zagnjavio ju je crnilom svoje melankolije. Gay egzistencija u dalekom svijetu i seks sa crncem i sa Kinezom, istovremeno. Uh, umara je ta promiskuitetna laž i to uzaludno poništavanje praznine. Misli li pjesnik da je seks jednak smrti? Mogao je ostati u svojoj močvari, u gradu – zmiji, kojeg se ne može osloboditi, jer u njemu se rodio i prvi i drugi puta. Drugi put kada je spašen iz svinjca u kojeg ga je djed zatvorio. Uh, kako teška priča, pomisli Mirna i pogleda ponovo staklenu zgradu i zamisli da je u centru nekog velegrada. Jedna je književnica rekla da joj je život bio na čekanju i da se probudila kao sredovječna. Gdje su nestale te godine u kojima se poezija sakrila u košaru mačke Lili? Još jedna knjižara je propala i karmine su bile pune suza, smijeha i francuske šansone. Eh, Hilda, htjela bih biti u tvome svijetu, zaštićena zidom od svagdana. Samo bih kafić zadržala, kavu i čitanje novina sa umirovljenicima u osam sati ujutro. Čija sam ja, kome pripadam? Mirna pogladi mačku Lili i izvadi iz ormarića cipele, koje kao da su stvorene za plesanje charlestona, i obuče ih. I evo je, u svijetu karnevala, oko nje njeni prijatelji, poslovni ljudi bez odijela i mladi pisci i arhitekti. Svi plešu u benignom danse macabreu. I samo odsjaj s krova poslovne zgrade nedostaje.

Ova je zima bila tako hladna, tako hladna, nisam otišla u Veneciju u vrijeme karnevala. Na krevetu su fotografije crnokose djevojčice, sjedi na očevim ramenima i gleda sve te maske. Evo, vidjela je i Smrt i nije se prepala. Ostala je na ramenima i živa je. Život je karneval, kaže bezazleni tekst neke šansone, a dan je kao stvoren za šetnju po periferiji koja se odjednom pretvorila u centar.

BURANO

Dok je kretao prema Trgu svetog Marka, Milanu su prilazili visoki tamnopusi mladići i nudili mu torbe, novčanike i šešire. Jedan je mladić bio posebno uporan, nosio je žutu torbu, kružio oko njega. Milan se zapitao odakle je i pomislio da je vjerojatno iz Senegala. Čuo je da u Veneciji ima puno trgovaca iz Senegala. U trenu, taj ga je vižlast momak podsjetio na Othela jer koža mu je bila iznimno crna, ali i zato jer uvijek kada dođe u Veneciju, Milana preplave slike iz književnih djela. Ponekad mu se učini da je zalutao u Viscontijev film pa i ne može razlučiti što je fikcija, a što stvarnost. Dok je već bio blizu trga, osjetio je kako mu je majica posve vlažna. Bio je iznimno topao lipanjski dan. Žene pokraj njega mahnito su kupovale jeftine šešire, a djeca su nosila prazne bočice do obližnje fontane da ih napune svježom vodom. Milan je zapravo krenuo na Burano i odlučio je, prije polaska, na Trgu svetog Marka, kod Danielija, popiti kavu. Trg je bio prepun ljudi, nemoćno su ležali na stepenicama, netko je svirao klavir, golubovi su letjeli i hranili se mrvicama kruha koje su im dobacivali turisti, a posvuda se širio, učinilo mu se, miris tamjana. Milan je uživao u ukusnoj kavi, gledao je ptice, zamišljao da će naići neko poznato lice, kao prije tri godine, kada je slučajno ugledao poznanika na izložbi o barbarima. No kraj njega prolazili su ljudi iz raznih zemalja i čuli su se razni jezici. Miješao se mađarski i kineski, i od tih različitih jezika i vrućine zamalo mu se zavrtjelo. Nakon pola sata krenuo je prema brodiću. Brodić koji vozi prema Buranu već je gotovo bio prepun putnika. Sjeo je na klupu, pokraj starijeg čovjeka i djevojčice. Ubrzo, nakon što je spuštena daska, i brod polako krenuo, taj je čovjek počeo strastveno ljubiti djevojčicu, a ona mu je uzvraćala poljupce, ljubila ga, jezikom prelazila po njegovu licu. Milan je mogao tek u čudu gledati i zaključiti da su debeli čovjek od šezdesetak i curica od svega petnaestak godina zapravo ljubavni par. Milan je samo okrenuo glavu i počeo zuriti u galeba usidrenog na drvenoj dasci koja je plutala morem. More mu se pak učinilo kao slanina, bilo je mutno, a pjena koju je stvarao brodić podsjetila ga je na plijesan. Burano. Tamo nikad nije odlazio. Murano: to da, ondje je bio nekoliko puta, gledao je kako se za svega nekoliko minuta stvara boca od murano-stakla, ali na Buranu nikad nije bio. Zna i zašto. Baš na tom otočiću upoznali su se njegovi roditelji prije četrdesetak godina. Tada je Milanova majka bila sezonska konobarica na tom otočiću, a njegov otac, mladi inženjer iz Beograda, došao je ondje kao turist. Brzo je planula ljubav, nisu se obazirali na razne prepreke i osude rodbine, pa su se doskora vjenčali, a Milan se rodio u drugoj godini braka. No taj je brak kratko trajao, svega tri godine. Roditelji mlade Talijanke nikad se nisu pomirili s njezinom odlukom da pođe živjeti u Beograd. Ona se, s djetetom, brzo vratila u Rijeku, oca

je rijetko viđao. Njegova je majka naporno radila, a kad je bila ljutita, proklinjala je Burano. Zato je Milan izbjegavao otići onamo. No ipak, ovog lipnja upravo mu je majka rekla da pođe onamo. Nije objasnila zašto. I Milan je otišao. Obećao joj je kupiti čipku. Sada, dok sjedi na klupi na brodu koja nije okrenuta suncu i dok gleda kako mu se tijelo pretvara u vodu, ni sam ne zna zašto ju je odmah poslušao. Milan je često zaneseno pričao o ženama, pisao je romane koje su neki zvali ženskim romanima. Mnogi su mislili da je zavodnik, da je upoznao mnogo žena i volio ih, ali oni bi se začudili. Milan o ljubavi ne zna gotovo ništa, on se, kao i njegova majka, nakon nesretne ljubavi povukao i samo piše. Tijelo mu je nenaviklo na dodire, pa je zato čak i s nekom čežnjom gledao čudne ljubavnike pokraj sebe. Zamišljao je ženu koja ga grli i miluje. "Stigli smo", rekao je netko na palubi i putnici su potrčali da što prije vide šarene kućice na otoku. Burano je, osim po čipki, poznat po kućama koje su obojene u crveno, žuto i plavo. Kad je krenuo u obilazak, Milanu se činilo da se šeće kroz kakvu bajku i da će svaki čas izaći neka princeza u čipkastoj haljini. Samo su štrikovi, na kojima visi svježe oprano rublje, razbijali sliku o mjestu na kojem ne žive ljudi, već bajkovita bića. Štandovi su bili prepuni čipke, mali trg prazan, a on je ostao zagledan u plavu kućicu. Ta dva sata provedena na Buranu Milan se nije trudio obići što više nepoznatog, samo je lutao središtem otoka i pomislio je kako nije ni čudno da su se njegovi roditelji zaljubili na ovom mjestu. Murano sa staklima i vrućim pećima odveć podsjeća na svakodnevnicu, a Burano, to je upravo mitsko mjesto za ljubav. Kraj fontane je ugledao onu curicu kako fotografira starca. Nije se pitao zašto je s njim. Samo je gledao: trbušast čovjek i djevojka koja oblijeće oko njega i snima ga iz raznih kutova. Zbog vrućine svi su se razbježali u potrazi za hladom, za sjenom, a Milanu sunce nije nimalo smetalo. Pitao se tko zna u kojem je restoranu radila majka. Nije mu bilo smiješno postavljati takvo pitanje. Turisti iz Rusije glasno su pričali i čekali svoj brodić. Burano, ništa se nije dogodilo. Nije čak kupio ni čipku, nije mu se osobito svidjela. More ga je ponovo podsjetilo na slaninu. Pljesnivu slaninu. Mladi parovi na turističkom putu Venecija-Murano-Burano. I žena s djetetom koja čeznutljivo gleda prema obali. Tko zna što joj se dogodilo na Buranu? Na brodiću bila su i dva mladića koje dotad nije vidio. Tamnopusi, vižlasti. Ljudi su se odmicali od njih, kao da su prljavi. Oni su sjeli, kao kužni bolesnici, blizu palube, podalje od ostalih putnika. I u jednom trenu Milanu se učinilo da se nalazi na nekom prastarom brodu na kojem se voze robovi. Učini mu se da su zapravo svi na brodu roblje koje će za pola sata biti iskrcano u Veneciji...

JADRIJA

U maloj kuhinji, točno po sredini, bio je velik ventilator koji se neumorno okretao i činio podnošljivim boravak u stanu na četvrtom katu zgrade u Šibeniku. Na stolu, smještenom uz prozor, nalazi se velika zdjela puna praznih dagnji i nekoliko praznih čaša. Ana je sjedila i promatrala ptice na terasi. Gospođa Milka upravo je odnosila posuđe, tanjure, zdjelu. Gospodin Mirko sjedio je u predsoblju i držao mačku u ruci, čvrsto, tako da se ona počela izmicati iz njegovih snažnih ruku. Njihov sin Andrej sjedio je pokraj oca. Ana je tog popodneva došla u posjet daljim rođacima svoje mame. Obitelj Marić živi u samom središtu Šibenika i nije bilo teško pronaći ih. Oni su je vrlo srdačno dočekali, sa smokvama i bademima, a onda i svježim dagnjama. Nakon ručka pričali su. Zanimalo ih je kako je u Zagrebu. Andrej ne radi i razmišlja o tome da preseli u Zagreb. Gospođa Milka i gospodin Mirko umirovljenici su, Ani se činilo, pomalo izgubljeni, kao da se stide Andreja. Stalno su ga upozoravali kako da jede, kako da se ponaša, pa se Ani činilo da se on, koji sve to trpi, od odraslog čovjeka pretvorio u dijete koje samo čeka da ga mama pozove na ručak i nimalo se ne buni. Andrej sada sjedi na trosjedu, sklupčan. Kraj njega gospodin Mirko, bivši upravitelj kaznionice, i ispituje o mami, a onda se naglo diže i kreće prema drugom kraju stana i ubrzo donosi snop požutjelih fotografija. Za to vrijeme na malom stoliću u predsoblju već je bila servirana kava. Na starim fotografijama Ana je gledala vlastitu majku i njezina rođaka Mirka kako šecu po Bledu, na nekom davnom izletu. Mirko je čvrsto držao u rukama upravo tu fotografiju. Sjetno se osmehivao i s posebnom blagošću je pogledao Anu. Njoj je zapravo bilo već dosta te sjete i vrućine i trbuh joj se nadimao od dagnji i od salate pune luka. Samo je htjela pozdraviti ih i otići. Andrej koji je buljio u TV i posve se isključio iz razgovora, na trenutke ju je podsjetio na nju samu. Šibenik, taj vam je grad propao, Ana draga, ponavljao je Mirko i grčio ruke. Ipak, Ana, baš kada je Milka odnosila kavu, uspjela je otići u hodnik i reći kako se žuri. Nakon pozdrava potrčala je stepenicama, pokušavajući u trku pobjeći od te melankolije koja se čitavo popodne razlijevala po njoj. Odlučila je, krenut će na kupanje, na Jadriju. Šibenik nema ni svoju plažu. Ona se ukrcala na brodić i začas se našla na Jadriji, na otočiću, na plaži na kojoj su visjele stare kabine za presvlačenje. Ništa nije obnovljeno. Ostavila je stvari i krenula u more. No tek što se smočila, brzo se vratila, jer trbuh kao da joj je još uvijek bio nadut, pa joj se činilo da će se utopiti. Ne tako daleko od obale jurili su gliseri i ona je osjetila sumanutu želju vikati roniocima i upozoravati ih na opasnost. Oko Šibenika nema velikih jahti, samo male brodice i gliseri. Kada je legla na veliki zeleni ručnik, sjetila se Andreja i velike mačke. Odjednom, osjetila je da joj se po sredini trbuha širi neka

toplina i da se ruke rastvaraju. Kao da je htjela zgrabiti bilo što i držati u rukama te čvrsto obujmiti. Bilo što. Neka praznina, samoća, nije ni znala što. Nije mogla ležati i sunčati se. Misli su same izvirale i tijelo je bilo zgrčeno. Andrej. I ona se ne tako davno ponašala kao Andrej. Sjedila je mjesecima nemoćno u sobi bez imalo želje da promijeni vlastiti život. Bila je poput djeteta, izgubljena i bespomoćna. I sad, kad je vidjela tog mladića kako leži na krevetu, osjetila je kako je prožima onaj već zaboravljeni osjećaj nemoći. Gledala je prema obali, u zapuštene kabine, u djecu koja su se spuštala s tobogana. Ništa je nije veselilo. Iz daljine činilo joj se da se grad urušava, propada, baš kao što je to rekao gospodin Mirko. Rastužili su je, ta mala obitelj stisnuta u malom stanu u kojoj radost nastaje tek kada dođe njihov stariji sin, trener košarkaškog kluba. Andrej neće doći u Zagreb, znala je. Gospodin Mirko pričat će slučajnim gostima o tome kako je sve bilo dobro kada je on upravljao zatvorom, jer tada se "znao red". Gospođa Milka neumorno će pripremati dagnje koje će joj godinama donositi Andrej. I slike su se ubrzavale, neki slijed propasti i sreća da je tog trena došao do nje stariji čovjek i rekao: "Krafne, hoćete jednu?!" Na plaži je prodavao krafne, velike, prelivene čokoladom. Nitko očito nije kupovao jer torba je bila posve puna. Ljeti se jede sladoled ili nešto laganije. Ipak, Ana je kupila dvije mljackave krafne i počela jesti. Da nestane težina od dagnji. Nije ju bilo briga kako su pripremljene, jela je mahnito kao dijete. Nadutosti je polako nestalo. Otići će iskupati se, spustiti niz tobogan. Jadrija, neće više dolaziti ovamo. Kao Jadrija morala je izgledati neka luka nakon malarije. Smeće, pustoš i kabine, koje kao da su napravljene u nekom davnom stoljeću, za neke aristokrate koji su dolazili na našu obalu. I pretrpane plaže Vodica bolje su od te patine.

NOĆNO KUPANJE

U ovoj kavani je radila moja mama. Čistila je, rekla je Mira i pokazala je prstom u smjeru velike staklene kavane. Tamno staklo, sa svih strana stakleni zidovi i pod. Da, čistila je čitavu večer, svaki dan. Mira i Tanja su sestrične koje su tog jutra oko pola sedam odlučile otići na plažu u centru Splita. Mira je predložila da idu ranije, da nađu mjesto i da se vrate kada krenu velike vrućine, negdje oko podne. Zapravo, Mira je odlučila otići i prije, ali Tanja koja inače živi u Varaždinu, provest će čitavo prijepodne na plaži. Mira im je napravila sendviče, narezala male žute paprike, pa su se obje na putu do plaže prisjećale djetinjstva, hladnjaka s hranom, obiteljskih okupljanja, a onda i devedesetih godina. Mirin otac je bio vojni oficir u bivšoj državi, a onda dobiva novo radno mjesto u Hrvatskoj vojsci. Majka koja dotad nije radila, počinje tražiti poslove čistačice i kuharice, jer novca je bilo malo, a kćeri Mira i Antea su se školovala. Jedna u Splitu, druga u Zagrebu. Sjećam se kad sam 1995. dolazila autobusom kod vas. Brodovi, otoci, kontrole putnika. Prisjetila se Tanja. Da, mama je baš tada počela čistiti u ovoj kavani, te godine, rekla je Mira. Toliko stakla. Hajde, idemo sad na kavu prije plaže. Našle su mali kafić na obali, posve je bio u sjeni, bilo je čak i prohladno. Dobro jutro, rekla je Mira ugledavši susjeda Matu koji je ispijao svoj capuccino. Otkud vi tako rano, šjor Mato? A evo, otkad nemam pasa, naviko sam ipak doć rano tu na obalu. Mato je bio umirovljenik, pomalo smušen i nekad se čak znao izgubiti po gradu. Mira mu je još rekla da pozdravi gospođu Katu i naručila je dvije obične kave s mlijekom. Vidiš, začas će biti puna plaža, odmah idemo nać bolje misto... Može, rekla je Tanja, ali malo je prljavo i pokaže ona u smjeru neke nakupine koja je plutala morem. Jes, malo je šporko, zato ne idem puno se kupati tu *u grad*. Mira i njezini doselili su u Split iz Slavonije krajem osamdesetih. Ona je govorila nekom neobičnom mješavinom govora, malo dalmoškog, malo slavonskog, koji joj je ostalo u uhu još od djetinjstva. Ma znaš šta, ja ću bit kratko do deset, a ajmo se dogovoriti navečer da odemo na kupanje, prije tvog puta. Kad se vraćaš? U ponoć. Dobro, hajd da odemo oko devet, znam dobru plažu, baš će biti gušt, kaže Mira. Nisam sto godina bila na noćnom kupanju, rekla je Tanja, može, taman prije noćnog puta. Nisam nikad niti noću putovala. Mira i Tanja gledale su prema pučini i ispijale prvu kavu. Činilo se kao da se obje sjećaju mladosti, snova. Obje žive same, nemaju djece, na kraju su tridesetih. Rade po cijele dane, rijetko se viđaju. Dva dana u Splitu bilo je dovoljno da se povežu kao nekad, kad su kao klinke trčale po gradu i gubile se u hodnicima Dioklecijanove palače. Eto, draga moja, ode mladost, di ode. Ma nemoj tako gledat, pred nama je tek najbolje, namignula je Tanja koja je, za razliku od Mire, vjerovala da je najbolje tek čeka. Nakon kave

otišle su do samog ruba plaže, smjestile se i opet gledale tu nakupinu trave i plastike koja je plutala blizu obale. Očito nije smetala kupcima koji su već plivali i prije toga rasprostrli svoje ručnike na kamenom podu. Sestrične su jedna drugoj namazale leđa, a onda je Tanja otišla u more, na dijelu koji se barem zasad činio čist. Mira je sjedila, nije skinula tuniku, samo je davala upute Tanji gdje je najbolje ući u vodu. Odjednom, prohladnost je nestala, helikopter je kružio nad bolnicom, majke su jurile djecu koja nisu htjela izaći iz vode, sve dok ne bi pomodрили. Mira je izvukla veliki sendvič sa šunkom i počela jesti. Tunika joj se zaplela oko struka, pa ju je povukla dolje, prema koljenima. Tanja se vratila osvježena, spustila se na ručnik i rekla: baš je more hladno, konačno. Na otocima je prevrelo. Tanja je novinarka, piše o kuhanju i ljepoti, a voli i poeziju. Mira je poslovna tajnica, radi po čitave dane i pomaže svojim nećacima. Hajd, uzmi sendvič, rekla je Mira. Može, evo, budem. Začas su na ručnicima se pojavile plastične vrećice s paprikom, žutom kao sunce. Već oko pola deset, Mira je odlučila vratiti se doma, jer teško podnosi vrućinu. Vidimo se navečer, uživaj. I otišla je, obučena u tuniku i platnene hlače, s velikim šeširom ispod kojeg je bila još uvijek velika griva u tamnosmeđu boju pofarbane kose. Tanja ju je ispratila, ponovo otišla u more, pa se vratila. Mislila je čitati knjigu, ali su joj misli lutale. Gledala je muškarca, kože bijele kao sir sa djevojčicom druge rase. Je li joj to otac? Majke nije bilo.. Njih dvoje su ležali sami i igrali se. Dobacivali su si malu lopticu i smijali se. Tanja je gledala s nježnošću taj prizor i mislila o ocu koji je tog ljeta imao operaciju. Ugradnja defibrilatora, pa neka greška na aparatu, opet operacija. Trenutak kada je taj aparat zvonio poput budilice bio je zastrašujuć. Čovjek koji u sebi ima sat koji odzvonjava. Vrijeme kuca, leti. Začas će kraj ljeta, a zapravo više i ne vidi to doba kao nekad, kao smiraj. Gleda Tanja svoje tijelo, mali trbušić, vitke noge i gricka papriku. Curica tamne kože pjeva neku pjesmicu punu uskliku i vedrine. Nakupina na moru negdje je nestala i začas je došlo podne.

Predvečer, Tanja je već bila spremna za polazak. Teta Mirta, Mirina mama napravila je obilnu večeru. Kao da još uvijek živi u Slavoniji. Kobasice, ribe, salame...Tanja je čekala Miru, pripremila je torbu i radovala se noćnom kupanju i izlasku iz tog stana u kojem je pas mahnito lajao. More, samo more. Mira je bila točna, u pola deset, ali još je njihova priprema trajala pola sata. Gospođa Mirta im je spakovala hranu, kao da odlaze na put, a ne na obično noćno kupanje. Oko deset krenule su njih dvije ponovo na plažu, ali na jednu drugu, udaljeniju. Nisu išle autobusom, već pješice, a na povratku će ih, dogovorile su se, vratiti automobilom Mirina sestra Antea. I kako ti je bilo ujutro na plaži?, pitala je Mira ne očekujući odgovor. Hodale su šetalištem na kojem je i u to doba bilo još ljudi sa djecom. Mira nije puno govorila o sebi, Tanja je samo slutila da joj je teško i da se bori. No bilo je dovoljno da su jedna pokraj druge, kao sestre, da se smiju i vesele plaži s bijelim ležaljicama

i noćnom kupanju. Napokon su došle i smjestile se. Ovaj put Mira je skinula svoju tuniku. Njen veliki, bijeli trbuh zaprepastio je Tanju, koja je već primijetila da se Mira udebljala, ali nije slutila da je trbuh tako velik, kao da nosi dijete. Mira je u ranoj mladosti uvijek bila vitka, sjajno uređena, a kasnije se počela debljati. No nikad nije bila predebela. Nikad ovoliki trbuh. Tanja je odmaknula pogled u stranu, nije ništa komentirala. Shvatila je zašto Mira ide na plažu odjevena, a tko zna i zašto joj je trbuh baš tako nabrekao. Je li bolesna? Nije ju pitala, samo su se njih dvije skinule i odmah pošle u more na toj pješčanoj plaži. Noću, kupanje je kao uranjanje u neku crnu smolu, bezdan. Ajme, ko zna što je sad na dnu, smijući se kao djevojčica kaže Tanja. Ma ništa draga, ne boj se, plivaj i uživaj, kupanac prije grada i ludila. Može, idem, plivat ću i gledati onaj brod tamo daleko. Noću, kupanje je kao gubljenje veze sa stvarnim svijetom, nema razlike između tla i mora, sve se povezuje u jednu cjelinu. Kao da smo na nekom Mjesečevom krateru, rekla je Tanja. A ti si ka neka pjesnikinja, draga moja, zadirkivala ju je Mira. Na plaži je bilo još desetak ljudi. Djeca su vrištala i skakala s roditeljskih ramena. Za pola sata došla je automobilom Antea i čekala je njih dvije da konačno izađu iz mora. Na ležaljkaama su bile torbe u kojima su opet bili veliki sendviči. Tko zna, možda Mira stalno jede sendviče, mislila je Tanja. Te večeri, točno u ponoć, Tanja se vraćala kući. Nakon kupanja u moru nije se niti tuširala, samo je obukla novu haljinu boje lana. Antea je ubacila kofer u prtljažnik i začas su bile na kolodvoru. Peroni su bili jedan pokraj drugog, zbijeni, lako se mogao promašiti autobus. A autobus koji je vozio preko Zagreba do Varaždina je bio posve krcat. Do Tanje je sjela gospođa za koju kasnije saznaje da se žurno vraća iz Makarske jer *dijete joj ima operaciju koljena*. Tijekom čitave vožnje niti jedna od njih nije mogla zaspiti, a Tanji se činilo kao da je na rubu sna, kao da izlazi iz mora nakon noćnog kupanja. I kao da se ništa nije niti dogodilo, jer sve je bio san, čak i vlastito djetinjstvo.

ISVAHAN

Jučer sam sjedila kraj Mramornog mora, u malom gradiću pojela sam riblju juhu i gledala torte i kolače u izlozima slastičarnica. Obala je prepuna dječje obuće, crnih cipelica i jeftinih tenisica. Gledamo je dok pijemo crni čaj i mislimo o noćnom letu. Miriše riba, razrezana dinja, miriše meso i mlijeko. Do večeri šećemo malim gradićem punim ružičastih kuća i malih restorana.

Dok se vraćamo prema zrakoplovnoj luci, u rukama prebiremo zelene rahat lokume i svježe, oprano voće. U torbama su spremne marame za kosu. Putovanje tek počinje.

Ne očekuj od mene, prijatelju, da ti pričam o zrakoplovu, letu, hotelu, ulicama, kronologiji.

Sunce prži i to je sve što ću ti reći o vremenu. Neću se žaliti. Odjevena sam danima u tamni baloner, na glavi je čas smeđa, čas bijela marama. Gležnjevi su brižljivo pokriveni i nema zapravo razlike između nas i njih, nema razlike. Valjda tako uvijek bude. Nakon sumornog zagrebačkog dana, kupnje ljetne haljine i malog parfema od jasmína, nakon razgovora sa ženom koja je tek izašla iz kola Hitne pomoći, trebala je doći utjeha, moralo se nešto dogoditi. A dogodilo se. U rano jutro ulazimo na veliki trg Isvahana, a taj ulaz, prijatelju, razgalio bi svačiju dušu. Kao da je pogled na trg otvorio neka mala vrata iznutra, a bio je to samo početak.

Ulazak u džamiju tirkiznih boja i suza se spušta niz lice. Ne samo niz moje lice. I moje suputnice imaju lica posve ista. Možeš li zamisliti večeri na brijegu, u noći, male piknike na kojima djed čita poeziju djeci i unucima? Možeš li zamisliti da profesor prava govori o pjesnikinji koja ga je inspirirala? Eto, nisi se trebao bojati za mene, neću biti oteta ni mučena. Zamisli perzijski tepih koji je obitelj u Isvahanu stavila na travu na tom glavnom trgu, mi sjedimo jedni pokraj drugih i jedemo sjemenke. Djeca nam prilaze da se s nama fotografiraju. I ljudi nam se smiješe, kočije s konjima prolaze, vruće je pa se čini kao da je sve to fatamorgana. I te planine i svi ti vrtovi i minareti koji se tresu. Kasnije, molimo se zajedno s njima i udišemo mliječne mirise i sve se čini nestvarno, kao fabula nekog francuskog orijentalnog romana. Nema razlike između nas i njih. "Ah, silno sam sretna!" stih je iz pjesme iranske pjesnikinje Foruk Farohzad. I sada znam što predstavlja – razbijena "lutka na navijanje" i otvaranje. Skrivenih gležnjeva otkrivam tijelo u sobama punim perzijskih tepiha i glasno kažem: "Silno sam sretna baš ovdje i sada, u ulicama mliječnim i u

noćima koje ostavljaju budnim ushićene duše!”

SAGORIJEVANJE

Dok je ulazila u autobus prema Rijeci, Katja je u rukama čvrsto držala malu bočicu vode. "Voda, moraš uvijek imati vodu kraj sebe, voda je spas!" stalno je govorila njena mama. Njena je majka godinama pila samo vodu, ujutro, natašte, popodne, pažljivo je brojila da u jednom danu popije barem dvije litre. Za mamu voda je bila izvor zdravlja. Otac nije volio vodu, tek kad je obolio, redovito je počeo ispijati najprije dvije čaše, pa onda još i više. Voda je postala njihova kućna opsesija. Kada je Katja nedavno od previše posla i jurnjave doslovno kolabirala, mama ju je još češće upozoravala da kraj sebe mora imati bočicu vode. U gradu, činilo se Katji, svaka je žena hodala s vodom, bočicama raznih proizvođača. Samo je valjda Katjina baka bila sumnjičava i govorila da je sve to izmišljotina; da su se tvornice vode sjetile kako zaraditi i da ona nikad ne bi dala par kuna za običnu vodu. Baka je pak bila opsjednuta čistoćom. "Za vodu svi imaju i mogu se oprati", govorila je. I njena mama je svaki tjedan godinama po čitav dan čistila veliku kuću, a Katja je svake subote godinama s posudom punom vode prala stubište od podruma do tavana. Dan prije puta mama ju je zvala i podsjetila da uzme bočicu vode sa sobom. Katja je tog jutra putovala u Rijeku na skup mirovnih aktivistica. Nakon dugo vremena trebale su se okupiti u Opatiji na jednom druženju i na predstavljanju zbornika o mirovnom radu. Trebale su doći aktivistice iz raznih dijelova bivše zemlje i nekoliko dana se družiti. U vrijeme rata Katja je bila djevojka, godine studiranja poklopile su se s ratnim godinama. Nakon studija bila je barem tri godine posve izgubljena. Uspješna studentica književnosti odjednom je bila bačena u svijet i umjesto da se bori, ona se povukla. Tada je uglavnom prevodila, pisala, malo izlazila. Često je sanjala mračne podrumne s ormarima na kojima je ukiseljeno povrće i u kojima se stišću prestrašeni ljudi.

Njena se obitelj rasula. Jedan dio pošao je živjeti u Norvešku. Stari stric i njegov sin sa suprugom. Jučer je dobila fotografiju kćerke svog rođaka. Njen rođak ne zna jezik i obavlja ondje neke fizičke poslove. Napisao joj je da nekad sanja šljivik i mali potočić kraj njihove seoske kuće. Katja ih dosad nije posjetila. Planira to učiniti ovog ljeta. Oni očekuju da im priča o selu koje su napustili. Ona je nedavno čak i bila ondje. Selo, odmah kraj Une, posve je prazno, u njemu živi tek pokoja obitelj. Ipak, na velikim livadama vidjela je puno ovaca. Neke su kuće razrušene, dvije ili tri obnovljene. Što bi im mogla pričati? O svemu tome mislila je Katja dok je autobus polagano klizio prema Rijeci. Autocestom do primorske se luke može sada doći za samo dva sata. Nekada se putovalo satima. Već oko devet sati ujutro

bilo je vruće, ispila je nekoliko gutljaja vode, pojela mali perez i pokušala čitati novine. Brzo je odustala. Kada bi barem mogla biti mirna i opuštena, ne misliti na ništa... Što ako u Opatiji susretne ženu o čijoj je priči pisala? Neće zaboraviti susret s njom na jednoj konferenciji. Prišla joj je, predstavila se i rekla joj posve odrješito: "Odakle vam pravo da tumačite moju životnu priču? Vi, tumači, što vi znate o našim odlukama!" Katja je tada bila posve zbunjena i posramljena. Žena koja je otišla iz Sarajeva pa se u njega vratila u vrijeme najvećih ratnih stradanja, bila je povrijeđena njenom interpretacijom. Odakle mi pravo da interpretiram, zapitala se Katja tada. Ako dođe ta žena, pokušat će razgovarati s njom, na nekoj kavi, uz more. Večer prije puta Katja je gledala film *Zadnje putovanje u tišinu*, o Židovima koji su oboljeli nakon boravka u nacističkim logorima i koji su ostali živjeti u tom vremenu. Smješteni u nekom pansionu jedni drugima pričaju kako je protekao još jedan dan u logoru. Nekad im dođu rođaci, ali uglavnom su zaboravljeni. Dane provode slikajući cvijeće i poput djece su. Njihova ih se djeca srame i priče tih ljudi ostaju neizgovorene. Šutjeti je najgore, izbaciti sve iz sebe, tako je govorila prijateljica Katji. Ali Katja, koja je vješto pisala o Freudu, o melankoliji, o ispovijesti, nije znala govoriti o sebi, o svom iskustvu. Kad se prije mjesec dana usred grada gotovo srušila od slabosti i kad je morala provesti barem pet dana odmarajući se, gledala je pokrete svoga tijela. Činila se samoj sebi kao neka zgrčena lutka koja šuti, šuti već godinama o svim tim strahovima. Nekad je osjećala krivnju, potrebu da se opravdava, jer njena je obitelj mješovita. U Rijeci će susresti žene koje su protestirale tijekom rata na trgovima, borile se za prava izbjeglih žena. Neke su posve sagorjele. Čitala je zapis jedne od njih: *Nisam imala vremena misliti na sebe, samo sam bila u pogonu, po čitav dan*. Katja je htjela slušati njihove priče. Kako su se snašle, što sada rade? Jesu li zapisale svoja sjećanja? Jedna generalica iz Bosne, koju je slučajno susrela u zrakoplovnoj luci, pričala joj je kako su je ondje zaustavili na prijavi putnika i morala im je reći da u tijelu nosi gelere. Katja poznaje neke žene iz Bosne, odlazila je i tamo. I miješala se s onim zapadnim halapljivim ustima koja su žudno htjele naći priče za svoje egzotične knjige. Katja osjeti kako joj se sve te slike miješaju. Zatvorila je oči i zamislila more. Sad će more, te će slike nestati i ona će gledati plavu površinu. Ponovno je ispila gutljaj vode i pokušala osjetiti svoje tijelo. Na sjedalu kraj nje sjedio je sredovječni čovjek i listao časopis pun fotografija razgolićenih žena. Na sjedalu ispred djece su veselo pričala o tome kako će se još istog dana kupati u moru. Katja je počela iznenada milovati svoje ruke da se opusti. I činilo joj se da ruke nisu njezine, da je tijelo godinama odvojeno od glave i posve zapušteno. Istina, odjeveno je u lijepu haljinu, čak je čvrsto, ali to tijelo je za nju ipak bilo tek mašina koja ide, dok ide. Glava, glava, što je u njoj, osim bujice slika iz prošlosti, osim mnoštva ideja koje će ishlapjeti s vremenom... Nedavno je čitala pjesmu o ženi djevojčici. I posve se

prepoznala. Samo je trčala tražeći nove ideje, zanosila se i činilo joj se da može biti baš sve. Tisuće želja, površna zaljubljuivanja, bjegovi. *Grounding, grounding*, sjetila se Katja savjeta prijateljice. Uzemljiti se, hodati po zemlji, biti u tijelu. Čuvaj se da ne sagoriš! Što je uopće sagorijevanje? "Draga moja, to je kad pomisliš da možeš puno toga mijenjati, pa se odjednom iscrpiš i shvatiš da si se istrošila i da je sve bilo uzalud! Bavi se samo svojom profesijom, čuvaj se!" Tako je govorila Ana, prijateljica koja sada već ima dvoje djece i posve je praktična i uspješna. U odnosu na nju ona se činila kao dijete. Vječni nomad, bez mjesta i uporišta. Sagorjeti, kako čudna riječ! U sebi sadrži neki proces: sagorijevanje traje dugo, polako ispija snagu u tijelu i podsjeća je na sliku malog nepromišljenog moljca koji srlja ravno u plamen svijeće... Jesam li i ja takva, nepromišljena i bez cilja, zapitala se i popila gutljaj vode iz famozne bočice. Ubrzo autobus je stao na Žabici. Prijatelj koji ju je trebao sačekati, javio je da kasni i Katja je pošla do luke, sjela kraj mora. Bila je subota prijepodne i Riječani su sjedili na klupicama. Oko klupica trčkarali su mali psi. Katja je zamislila da će se more izliti sada pred nju i da će se njeno tijelo, puno vode, stopiti sa slanom tekućinom. I osjetila je mir.

ŽUTA SUKNJA

Jedva sam se sporim tramvajem dovukla do bolnice. Vrećica s voćem zamalo mi je ostala na sjedalu pokraj mog. Mušice su oblijetale oko moje žute suknje. Tri tjedna bila sam bolesna: teška upala oka, alergija. Morala sam ležati zatvorenih očiju, kapati ih svaka dva sata... A tako je vruće, kažu: najtoplije ljeto u posljednjih deset godina. Sanjala sam more, budila se usred noći... Ponekad sam budna dočekala jutro. Kada se inače noću probudim i kad slutim da dugo neću moći zaspati, upalim televizor. U tri sata ujutro obično su emisije o životinjama. A one se svode na ubijanje: lav ubija bivola, leopard zebriu, tigar antilopu i slično. Zato brzo tražim neki drugi program, nerijetko se zaustavim na nizanju videospotova, zaspim u fotelji. A sad, kad sam bolesna, ne mogu ni gledati. Sjećam se noći prije tjedan dana. Probudila sam se oko dva sata. Čula sam šumove. Mislila sam da je šišmiš uletio u sobu. Činilo mi se da se šeću miševi na katu iznad. Ili da luda žena tapka na tavanu. Što ako izgubim vid? Žena Helmuta Kohla, mislim da se zvala Hannelore (kakvo poetično ime!), nije mogla izaći na vanjsku svjetlost. I ubila se, dva dana prije svadbe svog sina. Tko kaže da ja neću završiti kao ona? Da bih otklonila strah, smišljala sam teme noćnih ekspertiza. Jedna takva tema bio je Saramagov roman *Ogled o sljepoći*. Nije mi se svidio. Zašto nije pisao o mliječnobijeloj sljepoći koja iznenada zadese čovjeka u automobilu? Sljepoća kao metafora za društvo? Prejednostavno. Ponekad sam pokušavala ironizirati svoju samodijagnozu, ali vrlo brzo, vraćali bi se strahovi.

Ležala sam u sobi roditeljske kuće, na katu. Mnogi su već otišli na more, s dečkom sam prekinula prije pet mjeseci. Prijatelj Gabrijel ostao je u Zagrebu jer je privremeno radio u automehaničarskoj radionici. Svaka dva dana dolazio mi je u posjet. Donio bi uvijek sok od jagode i neku veselu priču. Dolazio je u žarkim bojama. Kad bih nakratko otvorila oči, zabljesnulo bi me šarenilo i bar na tren nestali bi strahovi. Rekao je da će danas doći, prije posla, oko jedanaest sati. To sam se sjetila u četiri sata, a zaspala sam oko šest. Gabi je došao točno u jedanaest. "Dušo, prijevoz je grozan, a taj grad smrdi, k'o da su leševi po stanovima", rekao je. "Kak si se obukla?" pitala sam. "Pogle, ovo sam si sama šivala." Otvorila sam oči. Žute hlače, imao je kao sunce žute hlače. Pomakla sam glavu, pogledala gore: i ljubičastu majicu. "Ej, Gabi, ovo žuto je super..." "Znam dušo, uvijek sam si htjela sašiti jednu žutu suknjicu. Napravila sam si skroz kratku, to ću nositi na Brač." "Ideš na Brač?" pitala sam. "Pa da, krajem ljeta", ponosno je rekao. "Zvao me bivši dečko." "Super, blago tebi." "Ali, nemoj ti, dušo, biti tužna, ja ću dolaziti svaki dan. I čitat ću za tebe. Jučer

sam čitala čitavu noć”, naglasio je značajno. Mogla sam samo zamišljati njegov pogled, ponosan. “Čitala sam Butlericu, teška je, al sad mi se čini da kužim tu razliku rod/spol.” Gabi je puno čitao. Ili čitala. Svejedno. Svaki sam dan mijenjala lice i nije bilo nikakvog pravila. I on je isto činio. U jednom razgovoru bio je i žena i muškarac i tko zna što još... Baš kao u romanima Ursule Legwin. Ili u njemu omiljenom *Orlandu* Igrao se imenima, odjećom, jezikom. Zavidjela sam mu. S dvadeset godina ja to nisam radila.

Gabrijela sam upoznala prije dvije godine, sasvim slučajno na jednom smiješnom partiju punom čudnih muškaraca. Njega je pozvala prijateljica, baš kao i mene. Ja sam se odmicala od grubog muškarca koji mi je pokušavao uvaliti konjak i tako smo počeli pričati. Gabi mi je postao prijatelj. “Dušo, ne daj da te muškarci zajebavaju. Budi jebačica!” to mi je stalno govorio. Premda sam ponekad to doživljavala kao cinizam, znala sam da se Gabi tako štiti. On nije bio jebačica. Doduše, Gabi voli seks. No često bi znao cmizdriti jer lako se povjeravao, zanosio, prebrzo bio povrijeđen. Njegova je teza da su žene “najbolja bića”. Ipak nije bilo tjedna da mu se netko nije svidio. “Znaš, sviđa mi se jedan dečko na poslu, mislim da se i ja njemu, ali vidjet ćemo”, rekao je. “Znaš da mi fali, kad se sjednemo u Tkalču i zajedno gledamo frajere”, rekla sam. “Joj da, daj ozdravi, pa da idemo opet. Baš sam prije par dana bio, mogu ti reći da su prošle godine bili zgodniji”, čula sam kako uzdiše. “Kak misliš, pa ne može se tak sve promijeniti za godinu dana?!” “Je, je, bili su puno zgodniji. Al bio je jedan sa slatkom guzom. Napisao sam pjesmu o njemu.” “Imaš tu?” “Joj, nisam ponijela, budem drugi put”, rekla je. Gabi piše divne ljubavne pjesme, dugačke, strastvene. I svaku posvećuje nekome. Obično velikim, dlakavim muškarcima. Onim, različitim od njega samog. Jer Gabi je nježna, mršava, krhka. Ali zato najjača anarhistica koju znam. A obje smo feministice. I satima znamo pričati o feminizmima, aktivizmima. On je veći aktivist od mene, sudjelovao je u raznim akcijama: za prava žena, homoseksualaca, životinja. Uz njega sam naučila kako nije dovoljno samo pisati i kako je važno s bliskim ljudima pokretati akcije. “Vani ti je vruće, bolje da i ne ideš. Kad ćeš ozdraviti?” nizio je pitanja. “Ne znam”, rekla sam. I onda smo zašutjeli. pili smo kavu. Mama se čudila i propitivala. “Zašto ti dolazi tako čudan dečko, zar nisi mogla sad kod sebe imati Marka?” A znala je da je Marko ionako htio samo seks, i to kad njemu odgovara. Ipak, vrlo brzo i ona je zavoljela “tog smešnog malog”.

“Dušo, moram ići sad. Joj, prat ću automobile do kasno navečer. Drž mi se”, rekao je i ustao. Odmotao je skupljene duge noge. Vidjela sam to, gledajući kroz napola otvorene oči. Soba je bila kao obasjana žutom svjetlošću. “Hvala ti dušo, pusa. I nemoj nositi žutu suknjicu po noći”, rekla sam brižno. Te iste večeri, napadnut je. Ne zna se tko su bili napadači. Gabi leži već tjedan dana u bolnici. Ja sam ozdravila i sad idem k njemu. Rekli su mi da ga neću

prepoznati, jer lice mu je puno modrica, oči natečene. A otisci đonova po čitavom tijelu. Ali da nije strašno, da će se oporaviti. Ipak, bojim se. Soba je blizu. Vrećica s voćem u ruci. Bojim se da ne padne. Bojim se da ne padnem...

SAPUNI

Zašto si kupila paket od šest lavandinih sapuna? Zar neki dan nisi kupila sapun koji miriše na ružu? I ti čajevi, svi ti mirisi, voće, kadulja, majčina dušica, metvica. Gomilanje šampona, regeneratora za kosu i ukosnica. Čemu? Saznala je Ida danas da ostaje bez kuće. Doslovno tako. Njezina je obitelj izgubila pravo vlasništva nad vlastitom kućom. Već sutra može doći novi vlasnik i izbaciti ih na ulicu. Ni sama ne zna zašto se to dogodilo. Odnos njezina oca i susjeda nije joj nikada bio jasan, ali sada, kada je pomislila da taj susjed, čovjek s velikim trbuhom i sivim vunenim džemperom, može svaki čas banuti i istjerati je, Idu je užasn timerio toliko da je poželjela nestati. Nju, majku, sestru i sve te šampone i sapune od lavande i ruža može već večeras netko istjerati. Da, bez doma, bezdomna. Kada je njezina sestra čula tu vijest, odmah se spustila iz potkrovlja gdje je provodila dane, nekad i mjesece. Ida je nakon dugo vremena osjetila kako je njezina blijeda sestra odjednom živnula, kao da se probudila. Svijest da će izgubiti to potkrovlje kamo je bježala od svijeta, kao da ju je naglo pokrenulo, ubrzalo njezine korake i potaklo uspavane osjećaje, koje je vješto skrivala od ljudi. I ona i majka i Mina vrištale su zajedno, kao što su zajedno nekoć pjevale božićne pjesme ili uspavanke. Nakon toga samo su se čvrsto zagrlile, kao utopljenici koji čekaju još jedan val, onaj posljednji koji će ih prekriti i ugušiti.

Mina je sjedila s majkom u dnevnoj sobi, pričale su o božićnom drvcu. Ida je otišla u kupaonicu, kadu je napunila vodom, stavila u nju kupku s mirisom limuna. Potom je ušla u kadu s namjerom da nikada iz te kade ni ne izađe. Sapunima će trljati svoje tijelo dok se koža posve ne istopi, dok ne postane prozirna: zamislila je neku svoju imaginarnu smrt. Željela je da konačno nestane Ida, djevojčica i starica, da nestane ta preplašena žena koju muškarci ostavljaju zbog manjka novca, koju prijatelji s velikim stanovima izbjegavaju. Što se dogodilo Ida? Možda je tako najbolje. Ostajemo bez kuće i konačno je jasno da smo na nuli. Velika kuća svima nam je bila alibi, utočište od putovanja i od svakodnevnih udaraca, mjesto koje smo doživjeli kao samorazumljivo, kao da će vječno biti ovdje i kao da će nas vječno čekati. No nije. Sve to sutra može nestati, mogu ostati sama na cesti dok pada kiša, mirisna od sapuna. Ti ormari prepuni knjiga, što će biti s njima? Hoće li ih susjed baciti u šumu ispod Sljemena? Mirisna kupka nije ju opuštala nimalo, kao da se tijelo počelo još jače grčiti. Te velike ruke i te depilirane noge i ti sapuni oko nje. Svi ti mirisi. Propast miriše zar ne? Ida, Ida, dođi, čula je majčin glas, čeka te pohani kruh! Pohani kruh, sjećanje na djetinjstvo. Odavno nije jela pohani kruh. Izašla je iz kade i potrčala u kuhinju, posve mokra.

U kadi su ostali glatki sapuni od lavande i ruže, kao dragulji na dnu plavog jezera.

VRISAK

Početak veljače 1991. godine tata je izašao na balkon i počeo vrištati. Taj događaj pamtim kao početak rata. Ne sjećam se datuma, samo mjeseca, tata je gledao neku emisiju u kojoj su neki ljudi govorili oštro, a bile su i slike vojnika na nekoj smotri. On je nakon emisije najprije pošao u podrum, zatim brzo na tavan, pa zatim na kat, otvorio je balkonska vrata i izašao. Bilo je hladno, ali on je imao samo potkošulju i duge bijele gaće. Vrištao je, a njegov vrisak kao da je dao naslutiti neke strašne događaje koji će uslijediti, a za koje samo on zna. Kao da je, poput kosa kad upozorava na opasnost od mačaka, htio upozoriti ljude oko sebe... No u krivo vrijeme. Tada još nitko ili barem većina ljudi nije mislila o ratu. Njegov vrisak bio bi razumljiv kada padaju bombe, kad se oglasi opća opasnost, ali u praznoj zimskoj noći mogao je biti doživljen tek kao vrisak luđaka. Tata nije bio luđak. Bio je nervozan, pomalo grub, ali sasvim iracionalni postupci nisu bili obilježje njegova ponašanja. Ipak, tada, taj vrisak ga je prikazao, za druge, koji nisu razumjeli, baš kao ludog čovjeka. Susjedi nisu mogli znati da je mjesecima prije slutio rat, govorio o tome, i da se njegov vrisak nije pojavio niotkud. Bio je to, sad znam, vrisak nemoći. Vrisak koji je pokazao kako nema velikog tate, vrisak koji je meni naznačio da ne mogu utočište naći u njemu jer on sam pretvorio se u biće prepuno straha. I ja tada nisam mogla razumjeti njegovu beznadnost.

Željela sam da se smije, da me uzme u naručje kao nekada, ali sam znala da te ruke više ne nose sigurnost. Kad sam čula njegovo vrištanje, zaklopila sam uši i počela pjevati. A on, kada je prestao, samo je mirno ušao u kuću. Kao da se ništa nije dogodilo, kao da je već počeo rat. Susjed mu je rekao: "Vi ste znali da bu rat, sećam se, nisam vam vjerovao." Tata je znao da se susjed sjetio njegova vriska i tek tada je vrištanje na balkonu dobilo neki smisao.

POSPREMANJE

Čemu to subotnje pospremanje? Čemu? Svlačim posteljinu i odnosim je na svjež zrak. Do večeri posteljina će mirisati po hladnom vjetru, po benzinu, po pticama koje napuštaju grad. U spavaćoj sobi ostaje prazan velik krevet. Ormari su prepuni suvišne odjeće i dotrajale lavande. Trebalo bi izbaciti svilene košulje i karirane sakoe i odnijeti ih u podrum za dar nekome. Ona pretjeruje. Mora biti da svakodnevno čišćenje znači nekakav bijeg, neki pokušaj uređenja vlastita života. Zašto uvijek kada pospremam, iznenadi potreba za zapisivanjem? Ne ostavljam krpu za prašinu, posao se mora dovršiti. Kupaonica je prepuna kremi i mlijeka za čišćenje lica. Kupuje li ih histerično iz nekog određenog razloga ili? Krema od kozjeg mlijeka, kupka od čokolade, sapun s mirisom vanilije. Slika maloga raja, da, slika raja. Želi mali mirisni raj oko sebe. Možda zato. Kuća kao mjesto ugone. Je li zaista? Ti zidovi, svježe okrečeni, ipak čuvaju neke davne zvukove plača, bijesa, psovki. Ne možeš ih tek tako odstraniti. I to cvijeće koje, unatoč neredovitom zalijevanju, ne odustaje, raste, postaje mesnato kao i tijelo žene u kasnim tridesetim godinama. Čime se hrani? Je li u njemu sva ta tjeskoba koja se vanjskom svijetu ne smije pokazati? Čitam ciklus pjesama o sobi koje je napisala prijateljica. Pjesma o djetinjastim sobama koje s godinama postaju ovisnije o prašini i pažnji. Sobe na čijim je vratima još trag selotejpa i postera davnih pjevačkih idola. Ne, kuće možemo pospremati svaki dan iznova, ali ostaje, ostaje uvijek talog sjećanja. Zna li ona to? Zašto radi uzaludan posao? U proljeće balkoni su prepuni pelargonija i begonija, besmislenog cvijeća. Zimi, ograde su na balkonu kao kosturi kakvog mamuta. Možeš ih samo prebrisati krpom, opet tom krpom. Krpa na ekranu koja briše sve mrlje: kava, vosak, voćni sok, baš sve. Može li krpa prebrisati sjećanja koja se pojave iznenada? Usred dana može te u kući progutati sjećanje u obliku velikog čovjeka ili može te pojesti morski pas iz davne dječje more ili pak iza ormara može izaći zmija, jer, draga, nije dovoljno da je sve samo čisto i uredno. Zato, čemu to pospremanje i popodnevno glancanje? Ostavi kuću neka se uguši sama u sebi i ostavi prašinu nekoliko mjeseci da se taloži na ormarima. I paučinu ostavi. Neka se konačno kuća obnovi sama od sebe, neka sama skine mirise pregorjelog jela i prebriše tekstove koje smo izgovarali naglas. Tek tada pjevačka zvijezda neće reći: *Ja sam rođena pod najnesretnijom zvijezdom*. I melankolija svadbenog vjenčanja začas će nestati. Vidjet ćeš. *Delete, draga, delete, samo od sebe...*

POPODNE

Snijeg je praznina i brisanje. Rečenica svijeta se "potrošila". Kako začarati? O tome mislim dok prolazim ulicom koja vodi do gradskog bazena. Tumačim pjesničku knjigu, preslagujem značenja u hodu. Kritiku ću napisati navečer. Tko kaže da i kritika nije iracionalan proces? Čekam da se odjednom pojavi ključna riječ: to je snijeg. I odnos autora i rečenice. Rečenice bježe autoru. Kuda ja bježim? Bježim od magle u vodu, u topli bazen u kojem izvire mali gejziri i masiraju tijela umornih menadžerica, tajnica, urednica. Ovo ću popodne misliti o lirskim subjektima koji nisu ni žene ni muškarci. Mislit ću o pjesnikinji koja je *suha oka*. O motivima Eve, Ikara i Mefista u domaćem pjesništvu. Pokušavam pobjeći od tumačenja. Neka glava bude bar nakratko prazna i bez misli, bez asocijacija. Otkako jasno vidim svoje tijelo odvojeno od glave, sasvim sam prihvatila prostor. I vrijeme svijeta koje me nekad potjeralo u sobe, da u njima živim kao Emily. U maglovitom danu treba otići po svježije voće, po vodeni mlaz, po novine koje ću odmah baciti u koš za smeće. Dijete u maglovitom danu bježi iz ambulate, pristaje biti bolesno, samo da ga ne diraju velikim iglama. Ima li ono izbor? Topao bazen i miris nekog voća, hmmm, avokada. Avokado u zagrebačkom danu. Zimski vrtovi u Novom Zagrebu. Ona mjesta, ničija zapravo, na kojima nostalgični ljudi sade zelje i cvjetaču i čekaju na klupi dok povrće ne naraste. Zimi, ti su vrtovi sablasne klupe koje ne očekuju nikoga, čak ni one koji se toliko kunu da vole zemlju i da nikad nisu postali dio grada i njegova asfalta. U novinama Slavonac kaže: *Nisam Zagrepčanin, nekad su nas Vukovarce prezirali zbog govora i vrijeđali*. Sutra se obilježava stradanje Vukovara. Prošlo je dvadeset godina. Hej, dvadeset godina. Oduzmi odmah pet u kojima nije bilo ničeg ni teksta kao opravdanja. Tko sam ja? Jesam li lirski subjekt o kojem moram misliti? U bazenima žene porađaju djecu. Možda ću u bazenu zanjati, onako sama od sebe, prava pjesnička autoerotika. Ovo popodne nek' bude uznesenje i nek' bude sveto i toplo. Toplo kao voda iz gradskog bazena.

VRUĆINA

“Kada je vrućina, možeš samo gledati TV”, kaže prijatelj. Možeš samo sjesti u fotelju i vrtjeti programe. Film o djevojci *gothic* izgleda koju svi osuđuju.

Ili dokumentarni film o leptirima koji kao da su nestali s ovdašnjih livada. Ili glupavi razgovori o zdravlju s već otrcanim savjetima da treba piti vodu, ne izlaziti iz kuće. Kada je velika vrućina, postajemo zarobljenici domova koje bezuspješno pokušavamo rashladiti. Knjiga može stajati u ruci, ali misli vrludaju. Odlažemo knjigu za neko hladnije doba, nije nam sada misliti. Treba pustiti tijelo da leži opruženo i čekati da prođe ovo vrijeme kad samo zamišljamo akciju. Bilo kakav pokret postaje pretežak, kao da su se ruke odjednom pretvorile u željezne štapove. Vrućina tjera biljke da se skupljaju, da se odvoje od svijeta kao smežurane i usahle starice. Vrućine donose dane koji nalikuju ratnim danima. Ne izlaziti iz kuće, kao da će mina eksplodirati na cesti, kao da ćemo se rasprsnuti kao lubenica pod kotačima kola s Romima koja su zalutala u predgrađe. Možemo samo zamišljati akciju: kako ćemo ispeći kolač po novom receptu; kako ćemo posjetiti bolesnog prijatelja; kako ćemo otići na kratki izlet koji organizira neka agencija, npr. vidjeti polja lavande u Slavoniji. Ili možemo namakati noge u kupki od ružmarina. Ili možemo ispravljati onih nekoliko preostalih tipfelera u rukopisu koji će, čim prođu ove vrućine, biti otisnut kao knjiga. Pomno čitanje odgađamo. Dani vrućine su dani odgode, kada možemo samo u neki notes bilježiti planove, kojih se, kao i obično, nećemo pridržavati. Kada su vrućine, nemamo volju ni jesti. Čak ni ohlađeno voće, ni slane srdele. Sve stoji, mogli bismo danima biti bez obroka. Popijemo nekoliko čaša vode i dovoljno nam je. Srećom, kada su vrućine, možemo se sjećati, pustiti slike da neometano klize. Slike iz Muzeja neandertalaca iz Krapine, na primjer. Film o postanku svemira ili slike s nekog dalekog putovanja. Uzalud je sjećati se, jer pritišće ovo *sada*, kao užarena lavina iz koje ništa neće nastati. Čak ni obična stijena. Vrućina je smrt, jednaka je zaleđenosti, nemušto vrijeme u kojem ne trebamo svijetu, u kojem smo suvišni. Zgrade su dovoljne same sebi, da se bore za čvrstoću svojih oblika. Vrućine su kao asfalt koji se rastapa i umjesto ceste otvara put prema unutrašnjosti zemlje. Treba se samo prepustiti, i zaroniti.

NESANICA

Probuditi se usred noći, kad je do rane zore ostalo još dva ili čak tri sata, nije nimalo ugodno. Što raditi? Ne treba paliti kompjutor i čitati knjige. Treba se samo opustiti, možda šetati po mračnim sobama ili pak ležati i gledati u neku zamišljenu točku, sve dok opet, iznenada, ne dođe san. Možda nije loše pospremiti oprane majice u ormare ili razmjestiti neke predmete, tek da prođe vrijeme. Možemo zamišljati kako je bilo probuditi se usred noći poznatom glumcu i zateći na svom krevetu čovjeka koji sjedi i jede sladoled. Ili kako se osjećao bračni par koji je sat vremena pokušavao iz spavaće sobe istjerati velikog noćnog leptira, koji ih je svojim bučnim lepetom krila probudio. U svakom slučaju, ne treba uzeti neku tabletu za spavanje, to je tek običan bijeg iz crne rupe u kojoj je dobro biti neko vrijeme. Umjesto brzog sna koji nude pilule bolje je zaviriti kroz prozor u dvorište i osluškivati igru mačaka i čekati prvog noćnog prolaznika. Može se i razmišljati, ako ste vozač početnik, o vožnji u petoj brzini, a može se, ako ste kuhar početnik, misliti i o ručku koji ćete sutra pripremiti, s mesom ili bez mesa. Nesanica, podsjeća li naziv na djevojku iz bajke koja noći provodi u ukletom dvorcu ili pak na neku boljeticu koja bolesnika lišava sna, sve dok ne umre? Najbolje je o tome i ne misliti. San će, premda je na početku teško u to povjerovati, ipak doći.

UZICA

Obgrlila sam dlanovima vrat i sasvim jasno osjetila kako je nestala još jedna uzica. Netko ju je skinuo, možda jutros, a nisam ni osjetila. Možda kakav zračni duh, možda neki anđeo koji me čuva od nerazumnosti. Nije važno, uzica je nestala, mogla sam jače udahnuti. No nisam se htjela zavaravati. Na vratu, točnije oko vrata, pleše još mnoštvo malih uzica... Ova koja je danas nestala, bila je uzica strasti, koja me stezala mjesecima. Možda ju je On stavio kada sam spavala, a možda sam je sama stvorila proljetos, dok mi se tijelo grčilo u iznenadnoj žudnji. Uzica je to satkana od snatrenja, onih bolećivih, pa ste kao posuda koja se ujutro puni vodom, a noću ostaje posve prazna, pa opet ponovo, unedogled. Može li nas netko držati na uzici? Može, ako se prepustimo biću kojeg smo sami stvorili i onda imenovali. Ono nas posjećuje, leži na nama dok pokušavamo zaspati, mazi nas nekom rukom koju, premda ne vidimo, osjećamo kako nas miluje. Iduće jutro, gušimo se, jer strast koju smo osjetili, bila je lažna, vodili smo ljubav sami sa sobom, s utvarom, i vezali se uzicom za nju, za lažnog ljubavnika. No moram biti sretna, barem jedne uzice nema... Od onih velikih uzica tu je ona koja nerazumno veže za zemlju. Jeste li ikada osjetili nevidljivu paučinu dok ste prolazili gradom? Je li vam se ikad činilo da lebdite iznad zemlje i govorite sebi *grounding grounding*, ali uzalud, jer tlo vas ne prihvaća i vi niste dio ovog grada...

Ipak, neka uzica veže vas uz to mjesto, i ostajete, do kraja života ostajete. Jedna uzica veže nas uz jezik, onim kojim govorimo, pa se gušimo u već pohabanim gramatikama, u sintaksama koje su od istog kalupa napravljene i u metaforama kojima ne možemo iskazati ništa, ponajmanje žudnju. Kako bi bilo osloboditi se te uzice i pisati bez uzročno-posljedičnih lanaca?

No vratimo se netom nestaloj uzici. Hoće li mi nedostajati On koji me vezao? Možda. Prazna posuda iz koje su izlili mlijeko, citiram samu sebe. Je li moguće od praznine ishlapjeti? Treba preživjeti samo nju, neka se korito suši neko vrijeme, ne smijem ga ničim puniti, neka zaraste kora... Treba samo ležati i čekati da se spusti samo kap i onda će biti barem malo lakše. Vidjet ćeš, kažem sebi, bez te uzice bit će lakše. Izdrži, neka se tijelo grči, neka juha jedva prolazi grlom.

ODSUTNOST

Tek što je ustao, Karlo se naglo spustio na krevet. Samo je legao i čekao napad. Kad je, nakon nekoliko minuta, napad završio, ponovno se digao. Potkošulja mu je bila mokra, a s čela su padale male kapljice znoja. Skinuo je potkošulju i posve golog torza krenuo prema balkonu. Ondje je, na stolu, čekala kutija cigareta i pepeljara, još od jučer, puna opušaka. Karlo je ispraznio pepeljaru, zapalio cigaretu i sjeo na platneni stolac. Jednim okom promatrao je krov susjedne zgrade, a drugim je pogledavao sobu. Pomislio je da je možda na krevetu ostao njezin trag. Možda njena ukosnica ili plava kosa. No na krevetu na kojem su bile zgužvana plahta i prekrivač preko nje, nije bilo ničeg. Kao da se ništa nije dogodilo. Na zidu sobe visi tek mala preparirana sipa i Karlu se na tren učini da su se njeni krakovi pomakli.

Znao je da danas više neće biti napada, mogao je krenuti na posao. On i ona, njegova Mary Poppins svako jutro, uvijek u isto vrijeme, misle jedno na drugo. Misle tako snažno da Karlo svaki put osjeti kako se tijelo te žene, koja živi u Švedskoj, nalazi na njemu ili pod njim. I tako već dva mjeseca. Na početku, jedva je uspijevao ne misliti na nju. Čitave dane bio je odsutan. U trenutku kad bi joj poslao *mail*, ona je odgovorila odmah, za minutu ili dvije. Onda, kad su posebno snažno mislili jedno na drugo, događalo se ono što je on nazvao *napad*. Taj napad bio je kao energetska kugla, koja se iznenada spustila na njega i tresla ga svom jačinom. Kao da su ga obuhvatili užareni krakovi velike sipe, on je jedva izdržao tu bujicu topline, činilo mu se da je usred vulkanske lave. Ona, njegova plavokosa sipa Mary, bila je kraj njega, mogao ju je na tren sasvim jasno vidjeti. Nekad se previjao po krevetu, hrvao s bespomoćnim pokrivačem i na kraju, posve oznojen, kao da se vratio iz boksačkog ringa, legao je na krevet, opružen, kao isušena morska zvijezda. Nekad je satima ležao ispružen, dok se trbuh nadimao od neobuzdane čežnje, a ruke širile, same od sebe, kao da žele pronaći neko sidro, nešto čvrsto za što bi se uhvatile.

Kad je upoznao Mary, mislio je da će to biti igra od mjesec dana. Imao je bezbroj takvih ljubavi koje su se stisnule u tom malom vremenskom odsječku. Žene koje je zavodio bile su romantične, voljele su romane Jane Austen, maštale su o spajanju duša, o cjelovitosti jastva. Avantura bi započela upravo pisanjem, pisali bi, on i te njegove jednomjesečne drage, jedno drugome zanosne *mailove* u kojima se ponekad znala naći i pjesma ili odlomak iz romana. Nakon toga, nakon što su jedno drugo posve zaveli bujnom rječitošću, konačno bi se našli i tad provode burno popodne. Susret obično završava vožnjom taksijem po gradu. I tad, baš

nakon tog tjelesnog užitka, on je privodio plovidbu kraju. Neke njegove drage su, nakon brutalnih prekida, mjesecima histerično slale prijeteća pisma, neke su plakale, ali sve se nakon mjesec ili dva smirilo. No ovo s Mary bilo je drugačije. Mlada Šveđanka, koju je upoznao u Grčkoj, na ljetovanju, bila je snažnija od drugih. Umjesto ispraznih i potrošenih izjava ljubavi koje je često dobivao, Mary je ispisivala prave male eseje, koji i nisu imali nikakve veze s njim. I stalno je odgađala susret.

Namamila bi ga, pa ga onda odbacila od sebe. I on joj se ipak vraćao. Nazvao ju je Mary Poppins. Mary dolazi svako jutro i otkad je poznaje, ne razmišlja ni o jednoj drugoj ženi. Ne razmišlja ni o čemu. Činilo mu se da mu misli plutaju u nekom toplom moru, kao neke dokone ribe. I stalno je odsutan – zaboravlja ugaziti cigaretu, isključiti pećnicu, zaboravlja čak i jesti. Onda kad je Mary prvi put odgodila njihov susret, Karlo čitav dan nije mogao ni gutati, vrat mu se posve stisnuo i jedva je popio par gutljaja vode. Mary je pisala zanosno o svemu: o ratu, o pravu glasa žena u Turskoj, o tome kako ga je sanjala. Pomislio je da Mary nije samo žena, ona je opaka zavodnica, onakva kakva se može naći u nekom antičkom mitu. Mislio je čak prekinuti nekoliko puta. Jednom je odlučio napisati da je sve to besmisleno. I kad je već poslao pismo, pomislio je da bi ga ona mogla doslovno shvatiti. Odmah je mahnito krenuo pisati novi *mail*, kako bi taj novi *mail* u kojem odustaje od prethodne odluke, stigao prvi i poništio *mail* u kojem se oprašta od nje. I tako nekoliko puta. Na kraju, odlučio se posve prepustiti.

Čekat će napade, čekat će je svako jutro i znao je da će njeni dolasci jednom prestati.

Znao je da Mary neće vidjeti. Ona neće doći, posve je siguran u to, posjećivat će ga neko vrijeme, a onda će se povući. Znao je da je pred njim naporno ljeto. Bit će dana kada neće ni okusiti hranu, bit će buđenja u noći, možda i pokoja groznica, napad panike i na kraju tuga. A onda će njegova Mary, ta njegova mala i užasna sipa, slutio je, dolaskom jeseni otploviti u neka druga mora. Možda u istočnoj Aziji.

GROŽĐE

Dijete staro godinu i pol dana pokušava izgovoriti riječ grožđe. No čini to neuspješno. Umjesto grožđe ono uporno govori đorđe, đorđe. Odrasli se smiju, jer dijete je slučajnom igrom riječi, umjesto imena voća, uspjelo izgovoriti muško ime. Kasno je ljeto, obitelj sjedi na terasi. Pije se kava i uživa se u mirisu prezrelog grožđa. "Trebalo bi uskoro obrati ga, dok nisu počele padati kiše", kaže žena. "Da, mogli bi u subotu popodne, dobro da si podsjetila", kaže njezin suprug. "Ove godine, čini mi se, bolje je rodilo nego lani", kaže ženina majka. Svake godine početkom rujna bere se grožđe na lozi dugačkoj pedesetak metara. Nije to neko osobito kvalitetno grožđe za spravljanje vina, ali ipak, oni ga uvijek pripreme kako bi ga mogli ponosno ispijati uz ručak, jer ipak je "iz njihova vrta". Dijete u ruci drži grozd i otkida bobice. Slučajno stisne jednu, a crveni sok odmah počne kliziti niz njegovu ručicu. Jedna osa začas se, omamljena mirisom soka, pojavila i počela letjeti nad stolom. "Otjeraj je", rekla je žena, majka djeteta svome mužu. On rukom mahne nekoliko puta i osa nestane. Ženina majka, djetetova baka, uzima ubrus i briše djetetovu ručicu. "Đorđe", kaže tiho dijete još jednom i otac djeteta se osmjehne. "Grožđe se ne smije miješati s mlijekom", kaže baka i opomene svoju kćerku koja je htjela zagristi nekoliko bobica. "Kavu s mlijekom nije baš mudro piti i pritom jesti grožđe", nastavi upozoravati ženina majka. "Eh, mama, kad ćeš me prestati doživljavati kao dijete", kaže pomirljivo žena. "Nikad", odgovori joj majka. Upravo tada zazvoni telefon. Ženin muž odlazi do telefona, no kad je ugledao broj, odmah je uzdahnuo. Opet zove ona. Ona je bila njihova pomalo luda rođakinja koja živi u umirovljeničkom domu. Uvijek su se pitali zašto je njezini najbliži nisu smjestili na neko drugo mjesto, jer nema ni pedeset godina. Bolesna je, ima poremećaje, ljeti ne prestaje zivkati. Ženin muž kaže da se neće javiti. Srećom, pozivi se nisu ponovili. Polako se spuštao sumrak, grožđe je još jače mirisalo, a dijete se od silne muke oko izgovora riječi toliko umorilo da je zaspalo na bakinim rukama. Majka ga odnosi u sobu i vraća se na terasu. Kava je popijena, a obitelj se već polako priprema za večeru. U hladnjaku čeka pečeno meso, ostaci od ručka i svježa salata od rajčice. U hladnjaku je i grožđe koje je već trulo i treba ga baciti u otpad, zaključila žena.

PROGLEDATI

Možda zaista postoje bića koja nam, dok spavamo, skidaju mrenu s očiju, ali ne mrenu običnu, već mrenu koja se godinama taložila i zbog koje sve to vrijeme nismo vidjeli ni ljude, ni stvari, ni prirodu. Takvo biće dođe možda samo jednom u životu usnulom čovjeku, onda kad je vrijeme, onda kad je čovjek spreman "progledati" i ne prepasti se svijeta. Zamislimo kako izgleda jutro takvom čovjeku bez mrene. Ustane, protrlja oči i odjednom učini mu se da su obrisi predmeta vidljiviji, da jasnije vidi. Za doručkom, dok lijeno maže maslac na kruh, učini mu se da razumije nečije postupke. Točnije, učini mu se da jasnije razumije uzrok i posljedicu nekog sad već zaboravljenog čina, i to ga viđenje učini smirenijim. Kasnije, dok vozi automobil, na putu prema radnom mjestu, u retrovizoru ugleda siluete nepoznatog bića i odjednom, a da i ne zna razlog, osjeti sigurnost za volanom i mir. Odjednom, nikud mu se ne žuri. *Tko si?* pita biće, a zapravo pita sebe. U danu kad je "progledao", čovjek se susreo s ljudima iz prošlosti i s ljudima iz drugog svijeta. Kretao se svijetom živih i svijetom mrtvih i zapravo nije vidio razliku, ali je, polako, nalazio svoje mjesto. "Progledati", lagano spustiti se na Zemlju, biti donesen iz svijeta sjena u svijet koji čini ledina, cvijeće i trava? Progledati znači oprostiti i sebi i dopustiti da duša otpusti gorčine i da iz nje, kao bijeli leptiri, izlete strahovi i odu u nepovrat. Progledati znači ponovo se roditi, ovaj put iz samoga sebe, odbaciti zmijsku košuljicu samodovoljnosti i naći se gol pred ispražnjenim svijetom, koji unatoč tome ima svoj smisao. *A koji je tvoj smisao?* zapita čovjek sebe sama. Čovjek zna da je smisao tek biti, hodati, sanjati, ali bez mrene i bez utjehe. Biti radostan, vidjeti svijet u nekom novom obliku, bez povećanja.

DIJETE

Tko zna zašto dijete voli baš praščiće i patkicu? U rano jutro dijete je spremno uzeti slikovnicu i istući vuka. Djetetu bih rekla: "Nije stvarnost crno-bijela, nije vuk zlo i ne moraš ga tući svaki put nakon što si pojeo voćnu kašicu." Nakon što je poljubilo praščiće i istuklo zločestog vuka dijete uzima plastelin i oblikuje malu lopticu. Nakon toga podiže se na prstiće i pleše svoj jutarnji ples – okreće se dok ne padne. Nakon toga odlazi do vrećice s lego-kockama. Razbacuje ih po podu i ubrzo ostavlja. Uzima zatim plastičnu patkicu i pokazuje rukom prema malom bazenu na balkonu, u kojem se ljeti kupu. Zima je i dijete ne odlazi u park. Čeznutljivo pogledava automobile kroz prozorsko staklo i maše bakinom papučom povremeno dozivajući mamu. Dijete voli piti vodu, jogurte, jesti juhu punu povrća. Dijete će biti zdravo, svi kažu. Ali ipak htjela bih uvjeriti dijete da ne tuče vuka. Vuk je već gotovo izbljedio od udaraca. U pjesmi pjesnika s njujorškom adresom ocu je na fotografiji glava umrljana crvenilom. Otac je nasilnik i nema glavu. Ipak, dječak iz pjesme boji se da će oponašati život oca, pa nakon dugo vremena briše crvenilo i traga za očevim crtama lica. "Praščići su slatki i bucmasti i pjevaju umilne pjesme, ali moraš li ih samo zato voljeti?" pitala bih dijete. Nekad mi se učini da bi me razumjelo. Možda su i djetetu već zamorni ti udarci u isto mjesto, ta predvidljivost. Sutra ću mu, kad pojede svoju voćnu kašicu, ispričati neku sasvim drugu priču.

KRUŠKA

Ovo nije priča o kruški. Ovo je priča o onoj koja je pala s kruške. Što to znači pasti s kruške? U subotnje jutro ona pripravlja čaj od mirisnih i ljekovitih trava, ali zna da je i to uzaludno. Svega se sjetila prekasno, sve je shvatila prekasno, u jednom danu, kao da joj je netko skinuo mrenu s očiju. Vidjela je svijet onakav kakav jest i ljude kakvi jesu. Kratka iluminacija. Prestala je na tren s plesom i uozbiljila se. Vidjela je oko sebe suviše ljude. One koji se dodvoravaju i one koji joj ne žele dobro. Vidjela je i drage ljude, negdje po strani. Vidjela je i svraku na grani i shvatila da nije bolja od te ptice: baš ništa. Gdje si ti živjela, mala kruško s grane? Jorgovani cvjetaju u vrtu i to je kratka utjeha. I torta koju treba navečer pripremiti, prvi put. Mala kruško, popij sada čaj i nakratko zašuti, oslobodi svijet svojih nezrelih misli. I nemoj nasmijavati ljude. Radije budi na zemlji, rahloj i mekoj, i vidjet ćeš, nešto će se već otvoriti, možda će i plod dobiti drugačiju boju. Srećom, gradovi na sjeveru imaju tamniju boju i teško ih je na brzinu upoznati. A oko tebe, pogledaj, ima puno krušaka, koje žive tvojim životom...

TRAMVAJ

Bilo je dana koje sam provela vozeći se tramvajima po čitavom gradu. Ušla bih u jedan, pa se vozila do zadnje stanice ili do okretišta. Nakon toga bih izašla i čekala neki drugi tramvaj i tako do večeri. Nekad sam u tramvaju čitala knjigu, nekada zapisivala trenutačne dojmove, a najčešće sam zapravo gledala kroz poluprljava stakla i promatrala ljude, trgovine, automobile. Iz djetinjstva sjećam se tramvaja kao prijevoznog sredstva koje bi nas, s vrećicama punim svježeg voća, vozilo u bolnicu nedjeljom u posjet nekome ili pak u neku kupnju, npr. u dućan u čijem se izlogu nalazi veliki plišani zec. U tom jednom kratkom ljetnom periodu tramvaj je bio bijeg iz svijeta u kojem se nisam snalazila. Nisam imala nikakav plan niti sam vjerovala da će od mene uopće *nešto biti*. Vožnja tramvajem bila je jeftino putovanje rodnim gradom, vožnja od koje sam očekivala da će mi donijeti neku epifaniju, neko dublje razumijevanje vlastita života. Putovati vlastitim gradom bez ikakvog cilja, premješati se iz jednog vozila u drugo, bilo je zapravo smiješno i bez svrhe. Zamišljala sam tada kako bi bilo provesti noć vozeći se tramvajem ili kako bi bilo neobično, poput junaka iz Štulićevih pjesama, dočekati zoru u tramvaju i nakon toga otići na kratku kavu u kafić na okretištu, ondje uživati u škripi tramvaja koji se uvijaju kao zmije, okreću i ponavljaju uvijek jedan te isti krug. Odvoze i dovoze ljude. Putovanje je ići od mjesta A do mjesta B. Moja ljetna putovanja gradom, bez tog mjesta B, nisu mi ipak donijela rješenja, nisu me osnažila u odlukama. No donijela su mi nešto drugo. Kao kakav stranac koji krati vrijeme šecujući Zagrebom prije odlaska na Jadran, lutala sam gradom, ali ne s namjerom da otkrijem njegove skrivene zakutke, već da zapravo potvrdim besmisao ponavljanja istih kretnji i postupaka. Žene s punim košarama možda su prepoznale onu koja se kreće bez smisla i svrhe. Smije li se uopće žena tako kretati prostorom? Biti flaner, a ne ona koja mora u danu odigrati nekoliko uloga? Ili je sramotno uopće o tome misliti? Sve mora imati svrhu, svačiji život ili...?

HOTEL

Hotelske sobe u dobro uređenim hotelima uvijek su iste: imaju velike, udobne krevete, hladnjake s viskijem i kikirikijem, kupaonice s mnoštvom kupki i malih sapuna. Nepotrebno je izlaziti iz njih. Može se ondje satima čitati knjiga npr. Orhana Pamuka. Mogu se osluškivati zvukovi iz drugih soba ili može se sanjariti. Prizori brzih rijeka, dubokih kanjona i visokih planina, u trenu su zaboravljeni. Izvana dopire zvuk automobila, onih džipova kupljenih na leasing ili taksija koji uporno kruže gradom jer autobusi nemaju vozni red. O čemu piše Pamuk? Je li knjiga slučajno kupljena? U romanu: prikaz ljubavne boli. Ona ne prolazi, junak s vremenom shvaća da se tjeskoba neće smanjiti, da objekt žudnje neće nestati. Ni ladanja s visokim društvom ni blizina žene koja zabrinjava, a koju ne voli, neće ga vratiti u svakodnevnicu. I dok čita roman, hotelska gošća može ushićeno reći kako mu to i treba jer nije na vrijeme odlučio. Odbacio je ženu koju je tjednima viđao u zamračenom i prašnjavom stanu. Gošća nervozno gricka kikiriki, njezina koža miriše po sapunu od lavande, plahta joj prekriva tijelo. Izvana dopiru zvukovi: gosti izlaze iz hotelskih soba, dotjerani, zaključavaju vrata i jure u noćni provod. Balkanske metropole ih čekaju. Crna vina i meso, duge priče i opijanja. No gošća ostaje uz knjigu, čita bez pauze. Tada je naziva prijateljica s viješću o smrti majke. Ona će joj reći moje saučešće i zaista će osjetiti bliskost, neće reći tek reda radi.

Knjiga koju čita opis je boli, iscrpan, naporan, hipertrofiran opis. Takva bol pojavi se i onda kada umre majka. Kada izgubimo nekoga koga smo viđali svaki dan ili onog o kojem smo mislili svaki dan. U hotelskoj sobi ormari su puni zgužvane odjeće i televizori ostaju neupaljeni. Ručnici su bijeli i čisti, ima ih više. I gošća razmišlja o noćnoj kupki prije spavanja. Prisjeća se priče o taksistu koji je čitao Rumija i prisjeća se vremena koje nije bilo ispražnjeno od smisla. Može li se odustati od svakodnevnog života i živjeti u hotelu? Biti stanovnik hotela koji ne izlazi noću, stanovnik koji ne traži svoje mjesto niti traga za svojim vlasništvom. Hoteli u balkanskim metropolama se preuređuju, lickaju se terase i začas će postati još elitnija mjesta. Što nedostaje dekadenciji? Viski u hladnjaku (koji neće ni taknuti), roman o turskim filmovima i o djevičanstvu, svijest o privremenosti. Televizor je ugašen, nikad ga hotelska gošća neće upaliti, dozvoliti da u bjelinu uđe plakat s porukom ili jeftina grimasa. Gošća je mirisna, ne ometaju je čistačice, ne zvoni joj telefon, ona čita Orhana Pamuka čitavu noć, preskače doručak. U predvorjima hotela nakon doručka sjede ljudi koji su se prejeli dinja, sira i svih tih salama. Hotelska gošća ostaje u sobi čitavo jutro i spava.

Kad se bude probudila, neće biti sigurna je li roman bio prikaz njezine boli, boli prijateljice koja je izgubila jučer majku ili je riječ samo o fikciji. Svejedno, ona će ustati i baciti praznu vrećicu u kojoj je bio kikiriki i onda će osluškivati zvukove izvana: gradi se novi most, djeca dolaze u shopping centar i posvuda miriše more, domaći kivi i suha smokva. Dan, noć, svejedno. Vrti se, vrti...

ŽELJEZNICA

U inboxu novi mail: potpišite peticiju Hrvatskim željeznicama protiv ukidanja 44 međunarodne linije. Potpisujem.

Prije nekoliko dana vozila sam se njemačkim željeznicama. Vlakovi dolaze točno u sekundu i brzo prevoze putnike od npr. Essena do Duisburga. Gradovi u Ruhrskoj oblasti prepuni su napuštenih tvornica, koje su nakratko postale kazališta ili koncertne dvorane. Gradovi su slični, pa se putniku čini kao da se nekim čudom vratio u grad iz kojeg je krenuo. U Kölnu je Bahnhof odmah pokraj katedrale. Katedrala se putniku, kad je prvi put ugleda, čini kao veliki kristalni kamen. Kupujem kartu i čekam vlak za Duisburg. Tiho pjevušim: Vozi me vlak v daljave... Tko sam i kome pripadam? Plavokosi dječaci putuju u školu, ljudi azijskog porijekla sjede na klupi, crnoputi mladić prodaje kavu i perece. Katedrala izdaleka čini se još većom. Vlakovi su poluprazni. Tvornice u Ruhru više ne rade. U halama odbljesci videoinstalacija i sjetni pogledi umornih kustosa. Zug gehe nach Dortmund. Working class hero, bauštele i za kraj, ugodna koncertna dvorana.

IŠČEKIVANJE

U jednokrevetnoj sobi malog hotela u Bonnu nema telefona. Samo aparat za pripremanje kave ili čaja, velika tuš-kabina i kofer, koji nije ni otvarala. Prije nekoliko sati organizatori njezina boravka u Sjevernoj Vestfaliji smjestili su je u taj hotel jer je već ujutro morala putovati. U četiri sata mora se probuditi kako bi stigla na vrijeme na bonnski aerodrom. U Bonnu je bila prvi put i provela je ondje samo nekoliko sati u šetnji ulicama, bila je i na opernoj predstavi. Vlasnik malog hotela poklonio joj je kartu Bonna, pa se nekako snalazila. Imala je i red vožnje željeznica i autobusa koji voze do aerodroma. No ipak pitala se kako će ujutro pronaći Bahnhof, udaljen desetak minuta hoda od hotela. Telefona nema, mobitel ne prima nikakve pozive. Odlučuje jutro dočekati budna. Iz kofera je izvadila četkicu za zube i novu majicu. Nakon tuširanja sjela je na krevet, rastvorila kartu grada i prstom povlačila linije, tražeći mjesto odredišta. Na recepciji hotela nije bilo nikoga, kroz prozor mogla je čuti vikanje pijanih mladića koji se zabavljaju. Što ako ujutro budu pijani ljudi na ulici? Prijateljica joj je prije odlaska u Njemačku rekla da se na ulicama gradova često mogu vidjeti prosjaci pa i narkomani. Je li ona pretjerivala? Mirta je odlučila ne misliti na to. Pokušala je čitati poeziju bosanskog pjesnika, ali je brzo odustala. Sjetila se ujaka kojem je jučer operirano plućno krilo, sjetila se katedrale u Kölnu i zanimljiva čovjeka. Mislit će o njemu, o toj kratkoj zanesenosti. Do kraja jutra valjda će se rastvoriti to snatrenje. Uzela je mobitel, uključila alarm za buđenje u četiri sata. Za svaki slučaj. Kad je dolazila u Njemačku, s tog aerodroma noću spustila se u taksi. Taksist je bio iz Iraka. Pitala ga je kako je sada s emigrantima. On je slegnuo ramenima, rekao da nije loše i onda joj je pokazao kroz prozor automobila veliku katedralu. Kako je lijepa!, rekla je Mirta. Sutra ću je vidjeti izbliza.

Dok je premetala mirisne vrećice s čajem, zapitala se što će biti ako ne nađe taksi u rano jutro. Ipak, pospremila je kartu grada, legla je na krevet i odlučila barem dva sata ležati. Alarm će je probuditi. Operna predstava koju je te večeri pogledala bila je ekspresionistička – dekadencija malograđanstva, prizori opatice u seksualnoj ekstazi, čak i kastriranje.

Ručala je odličnu musaku u turskom restoranu. Vrećica čaja ostala je na stolu. Kad je alarm napokon zazvonio, ona je već bila spremna. Uzela je kofer, spustila se stepenicama i otvorila vrata. Kofer na kotačićima je drndao iza nje. No odmah je ugledala djevojku sa slušalicama i pitala je za Bahnhof. Mirta nije mogla vjerovati kada je djevojka rekla da ide upravo tamo. Njih dvije hodale su desetak minuta po pustom gradu. Papiri lete po Bonnu, ostaci subotnjih zabava. Moto ovogodišnjeg Beethoven festivala bio je: Snažna volja. Mirta je znala da se

snažna volja, vjera u sebe zaista isplatila i da će bez ikakvih problema doći do aerodroma.

SIVILO

Gradovi u Ruhrskoj oblasti slični su: industrijske zgrade, uglavnom napuštene i vlakovi koji vas začas prevoze iz jednog grada u drugi. No zbog sivih industrijskih pogona, čini se kao da ste uvijek u istom gradu, kao da nema kretanja. Essen je prije dvije godine bio dio projekta Europska prijestolnica kulture. Nakon dvije godine, u muzejima koji se nalaze u napuštenim zonama, može se vidjeti poneka izložba npr. videoumjetnosti. Dok se krećemo iz jednog pogona u drugi, uočavamo u parkovima neobične eksponate: velike drvene kanarinke postavljene pokraj drveća, pored putova. Žute okrugle ptice u općem sivilu. Osmijeh. Razbijena monotonija. Okrugle ptice kao punjene životinje u izlozima velikih dućana. Pitam voditeljicu o rušenjima njemačkih gradova u Drugom svjetskom ratu, o industriji: je li posve ugušena? Tvornice su mjesta gdje glumci govore tekstove na starogrčkom, mjesta gdje djeca pjevaju narodne pjesme, mjesta performansa. A život, proizvodnja? Nijedna punjena ili drvena ptica ne može nadomjestiti jato vrapčića. Je li sve to dekadencija? Zamišljam piknik u parku, pored kanarinca. Stolniak na podu, mirisi: radari odnose kanarinke u jame. Raspoznavanje otrovnih plinova. Industrija, čelik. Radnički poklič: Hoćemo industriju, proizvodnju! U sivoj, derutnoj zgradi video u kojem tisuće sivih točkica prelazi s jedne strane na drugu. Kretanje ljudi, trag ljudi u povijesti. Ne slušam kuratora. Samo gledam te točkice koje se naizgled kreću, a zapravo ti ljudi pretapaju se u sivilo. Sive mase, bez mozga trče s jedne strane na drugu. Na jednoj je Nacija, na drugoj Vjera, na trećoj Novac, kojeg nema. Izlazim iz zgrade i trčim pogledati kanarinca. Gutam njegovo žutilo. Uživam u njegovoj nepokretnosti i u šutnji. Nema obećavajućeg pjeva.

Danas je osvanulo sivo jutro. Toliko sivo da se činilo kako se sva težina svijeta spustila na tlo. Netko je jučer skočio s ruba Svemira.

I ponovo pokazao moć čovjeka. Ja se ipak više divim rudaru, s kanarincem ili bez njega. Njemu je teže. Žute zrake, kao jato malih kanarinaca, spuštaju se na grad. Uživam u pjevu.

BADNJAK

U jutro Badnjeg dana držim u ruci autobiografiju Edith Stein „Iz života jedne židovske obitelji“. Ta je knjiga nastala iz potrebe da autorica, kao dijete iz židovske obitelji, zapiše sve što zna o židovskim običajima, blagdanima. Dok je pisala taj potresni tekst, mržnja prema židovskom narodu, borba protiv njemačkih Židova, polako se rađala. Knjiga je pisana 1933. godine, u vrijeme kad se Steinova spremala kao postulantica ući u karmel u Kölnu. Edith Stein, nakon čitanja spisa knjige misticizma, koju je napisala Sv. Terezija Avilska, izjavila je „To je istina!“ i odlučila se na konverziju. Kupila je zatim mali katekizam, a krštena je 1922. godine.

Njezina obitelj teško se pomirila s njenim preobraćenjem. Edith Stein napisala je brojne tekstove o filozofiji, teologiji. No ovo nije tekst o Edith Stein. Neću u ovo Badnje jutro čitati njezinu knjigu, samo ću markerom označiti mjesto gdje treba nastaviti. Sjetila sam se Kölna i velike katedrale. Pravih ulica i Bahnhofa, koji je odmah pored. I toga kako me noću u Köln, ravno s aerodroma, vozio šofer iz Iraka. Badnje jutro je pretoplo, južina i sunce. Sjetila sam se filma koji sam jučer gledala. Uh, koliko dugo nisam pogledala film! Zamaraju me: bajke, nasilje, izmišljene priče, dugi zapleti, bezbrojne reprize. Prije nekoliko dana, za vrijeme dugog putovanja, putnici su gledali romantičnu dramu samo da izbjegnu pogled na visoke planine, porušene kuće, na svijet koji slabo poznaju. No da, vraćam se filmu. O samohranom ocu, koji se bavi poluilegalnim poslovima i čija žena ima bipolarni poremećaj.

No tu nije kraj. On saznaje da će uskoro umrijeti. Sova koja na samrti ispušta iz usta grudicu dlake, simbol je te neumitnosti. Očekujem ipak sretniji kraj. Da će se, nekim čudom, majka djece oporaviti, da neće imati napade bijesa i promiskuitetne izlete, zbog kojih je njezino dijete zove jednostavno – kurva. I da će otac, čija je mokraća crvena, ipak ozdraviti. I da će kineski radnici, sa kojima samohrani otac radi, dobiti dozvolu za rad. No ništa se od toga nije dogodilo. Iz Meksika se vraća balzamirano tijelo oca glavnog junaka, koji je umro sa svega dvadeset godina. I ono samo potvrđuje tužnu obiteljsku sagu. Nema utjehe niti izlaza. Sudbine su određene. Iz mora izlaze, jedno po jedno, tijela kineskih radnika, smrznuta, kao tijela mrtvih kitova ili dupina. Ima li Boga? pita se pjesnikinja i poziva ga da se vrati na Zemlju, koju je napustio. Toliko je pjesama u kojima se samo potvrđuje njegova odsutnost. Toliko je pjesama u kojima visi samo jedno, ubogo, golo Ja. U Badnje jutro pripremaju se šarani. Posni je dan. Voće, ribe, kuglice za bor i šarene trake. Kraj uspavanog mora leže uništene limuzine. Tvornice su utihnule, radnici čekaju riblju juhu na trgovima. Jučer su

nosili transparente, a danas, pogledavaju veliki kazan, kao da nikad nisu jeli. Kao švedski stolovi s kojih se krade voće, sirevi i svježe salame. Jutro je bez snijega, južina. Sjećam se bake i njena molitvenika, posve požutjelog. Čazbukcen, govorila je ona. I nitko ne zna što je to zapravo značilo. Magična riječ koja otkriva tajnu svijeta. Popodne, kad jelka bude okićena i šaran pojeden, na njezin ću grob ponijeti mali cvjetni aranžman. Pokupit ću s groba lišće i češere i reći joj „To je istina!“. Sve što si jednom davno, gotovo na samrti rekla, bilo je istina.

LJETOVANJE

Na Zemlji žive ljudi čiji život je produženo ljetovanje. Baš tako, dugo ljeto bez kraja. Sezona koja ne završava u rujnu. Ti ljudi zapravo i ne žive vrijeme svijeta. Danju čitaju, noću gledaju TV i prije spavanja na terasi ispijaju vino. Ako ih upitate za smisao, reći će: uspavani smo godinama, izgubili smo sve. Noću tek počinje njihov život. Snovi prepuni bivših prijatelja, buka s rock-koncerta, djevojke u sivim skafanderima i tablete za zaborav. Svaki dan je isti. Dijete i otac na ljetovanju. Dijete se brine o ocu. Odnosi opuške, gasi noću televizor. Iz TV-a ispadaju teniske kuglice, upravo je završio meč: ne znamo ime heroja. I upravo je počela serija o ženi i nekoj uroti. Muškarac kaže: Mrtav sam! Srećom, ljeto je i sunce ispire crnu misao. Sol, obala, suncobrani. Vječno osunčana palma.

I sladoledi umjetnih boja. Muškarac je zapravo dijete. Na plaži doziva majku. Traži i snježne pahulje. Uzalud. Kokos i mlijeko. Vječna mladost. Čitanje bez reda. Bilježenje sporih misli. Pozdrav s Mjeseca. I san, uvijek isti san o svjetlosti koja miluje naborano lice čovjeka koji je preživio rat i ostao mrtav.

NULA

Hajde, krećemo od nule. Nula je početak. Ne osvrći se na ono što je dovelo do te nule, ne traži razloge, ni opravdanja. Kao prvo, ljudska prava, a ne stih ili razgovor. Kasnije će ići lakše. Ujutro se probudi oko šest sati, obuci se u odjeću svijetlih boja i kreni ravno do Institucije. Ne boj se jer ovoga puta se nećeš vraćati. Samo ćeš, kad te oblije znoj, ostati na mjestu i onda ući u zgradu. I riješiti svoje probleme. Knjige nemaju nikakve veze sa životom i zato si jučer spremao se zapaliti ormar s knjigama na velikoj livadi. Ali ipak nisi. Neka ih. Knjige nisu krive, kao ni filmovi koje si gledao u kinu, u kasno poslijepodne. Sve se može iskoristiti. Napiši esej o filmu i zaradi nešto. Nula, mula, kula. Igraš se riječima i opet misliš klisnuti? Radije biraj sinonime – nula, ništica, ništarija. Je li ništarija logičan slijed? Ljetos, vrisnuo si u spilji, činilo ti se da će se most urušiti i da će šišmiši doći na tvoje rame. Na zidovima crkve biblijske slike i slike klavžara, izumrle životinje. Zar više nema nijednog klavžara? Toj ptici pjesmu je posvetio engleski pjesnik. Sad te ptice nema, niente, nula, ništa. Treba priznati – ništa, da bi se onda jednom dobilo sve. Tako to ide.

PROFIL

Lida je to jutro pola sata sjedila pred kompjutorskim ekranom. Odlučila je da će konačno izbrisati profil na Facebooku. Pripremala se nekoliko dana. Mislila je da će biti jednostavnije, ali ipak, još uvijek se dvoumila. U jednom trenutku bi krenula prema oznaci za brisanje korisničkog računa, a onda se opet povukla. I tako pola sata. Uz dramatične tonove glazbe Rimski Korsakova, Lida je rekla samoj sebi da ovog puta nema odustajanja. Odlazi zauvijek iz tog virtualnog svijeta. Pokraj laptopa bila je šalica kave i isprintani list na kojem je pisala njegova poruka i pjesma koju joj je poslao prije nekoliko dana. Tog jutra Lida ju je pročitala i odlučila je: posljednji puta u životu čita tu Lorcinu pjesmu. Tog jutra uobičajeno je vježbala na sobnom biciklu, izvadila je meso iz hladnjaka i nasolila je odreske, koje će kasnije samo ispeći na naglo. Ovo je poseban dan, dan opraštanja i dan početka nekog novog života. Namjerno je izabrala subotu jer tada nema uobičajene dnevne rutine i strke. Stan je počistila prije nekoliko dana, tako da danas ništa drugo neće raditi osim izbrisati profil, pripremiti ručak i onda se voziti na biciklu sve do večeri. Sunčan je dan, početak lipnja. Lida je konačno stisnula zube, krenula odlučno prema oznaci delete. I evo, brzo, brzo, briše, pa onda ponovo briše i pitanje želi li pričekati još par dana, u slučaju da se predomisli. Eh taj Facebook neće čekati nipošto, odmah sve brisati, izbrisati. I kad je konačno izbrisala profil i uvjerala se da se nikako taj profil ne može obnoviti, Lida je ugasila laptop i otišla u kuhinju. Na brzinu je ispekla meso, napravila zelenu salatu, ručala, obukla trenirku i spustila se u podrum. Bicikl je već čekao. Već je odlučila da će vožnja trajati više sati, da će otići do brežuljaka na rubu grada i da neće biti tužna. On je sad nestao iz njenog života i tako je najbolje. Točno prije dvije godine započela je prepiska na Facebooku. Sunčan je dan, početak lipnja i kreće neki novi život. Dolazi vrijeme radova u vrtu, treba sijati i saditi biljke, nakon toga otići na more, i onda u devetom mjesecu, bit će kao nova.

PLAŽA

Zaboravila sam ležati na plaži, među šarenim suncobranima i dugačkim ležaljka. Čekam trenutak za bijeg, za presvlačenje. U crnom jednodijelnom kupaćem kostimu otplivala sam pedeset metara od obale i okrenula se. Ugledala sam mnoštvo ljudi i djece. I na tren, siluetu jednog čovjeka. Što on radi tu? Taj čovjek. Silueta je brzo nestala. Pomislila sam da je Sunce na tren spustilo tog čovjeka dolje, a možda je sve to bila i fatamorgana. Na plaži vrište djeca, možda se taj čovjek prepao i u trenu pobjegao. Kada sam izašla iz mora, pitala sam se – čime se mjeri nečije postojanje. U malom gradu, na gradskoj plaži neće prošetati ovce i neće se vidjeti lišće stare masline. Otišla sam, držeći u ruci ručnik u kojem su možda, bile slike silueta, otisci slučajnih putnika. Tko dolazi ususret Suncu, pa onda nestaje?

Navečer, nakon dugo vremena, možda je i 1600 godina prošlo, stara je maslina dodirnula svojim granama deblo druge masline. Nešto se novo otvorilo. Listovi su narasli po noći, a zelenilo biblijskog vrta koji se na plaži ukazao idućeg dana, bilo je jasan znak da je ovdje sjedio čovjek koji je nehotice, svojim prisustvom, sve to pokrenuo...

OTVARANJE

Niti je riba meso niti je Dalmatinac čovjek, rekao je Marko. Na stolu su bile pastrve, srdele, limun, češnjak. Za stolom, uz Marka, sjedila je Marta. Ah, ne znam što si pomislio, ali meni je sada svejedno, rekla je Marta i otpila potom malo mineralne vode. Ti si još uvijek izvan sustava, čudno, kaže Marko odmićući tanjur s ribljim kostima. Možda sam pogriješila, nisam trebala govoriti sve o sebi. Taj netko o kojem su Marko i Marta pričali je čovjek s kojim je Marta razgovarala samo jednom u životu. I sve mu je ispričala. Obiteljsko stablo, nedostatke, pogreške. Da, nisam smjela pričati o sebi. Odavno sam odlučila da se neću otvarati. Ali, kao što vidiš, ne prestajem. Uzela je potom jednu srdelicu i pojela je u trenu, baš kao što to čini Markova mačka. Marko, sistem, sto puta sam ti rekla da sam se bojala. Zgrade, institucije, činovnici, birokracija, sve me to plašilo. Čudna si, nastavio je Marko. Otvaraš se, kao da puštaš nepoznatome bujicu misli, sve što te tištalo. Što mogu, srećom, sada su dugi dani i snijeg ne pada. Mogu u vožnju biciklom, nastavila je Marta. Nemoj jesti češnjak, Marko. Ah, sad je kasno. Pojeo sam i previše češnjaka. Riba nije meso, bit ću gladan za dva sata. Ah, i ti si čudan, samo meso, meso. Nije sve u mesu. Nije, branio se Marko, ali što mogu. Hej, Marta, zaboravi ga. Nadam se da nećeš patiti. Što ti je Marko, nisam dijete?! Na balkonsku ogradu sletio je vrapčić. Kroz prozor Marko i Marta gledali su kako ptica uzima pripremljene mrvice kruha i odlazi. U vrtu već je bilo puno matovilca, a i narcise su se rascvjetale. Idem ja, rekao je Marko, idem, moram još završiti obračun. Vidimo se Marta. Marko je brzo očistio ruke salvetom i krenuo prema vratima. Nije stigao popiti crno vino. Marta ga je ispratila i vratila se u kuhinju. Stol je bio pun ribljih kosti, poželjela je u kuhinju pozvati sve mačke iz susjedstva da se najedu i da sa njima, u razgovoru, provede monotonu proljetnu večer.

SUVIŠNOST

Irski pjesnik prevodi pjesmu u kojoj spominjem ormare prepune robe u sivim nijansama ili pak male ormariće prepune krema za tijelo, kojima je istekao rok trajanja. Objašnjavam mu da je to pjesma o odrastanju. Sivilo je bijeg od erotičnosti. Kreme su metonimija manije kupovanja kozmetičkih preparata. Zapravo, to je pjesma o suvišnosti. Suvišak. Na krevetu se nalazi mnoštvo papira – izvještaji iz banke, raskidi ugovora, kratke bilješke, crteži djeteta. Na policama suvišne knjige – poštom ponekad dolaze knjige iz raznih dijelova Hrvatske. Pjesnici, sramežljivi, šalju na čitanje prvu knjigu. Na policama se talože samizdati ili pak izdanja nepoznatih izdavačkih kuća. Odakle vrijeme da sve to pročitam? Suvišne su riječi kojima se traže izgovori. Suvišno je objašnjavati stanje svijeta danas. Vidiš li kako gore američke ambasade na Istoku? Neki dan gledala sam projekciju filma o Iranu. I pomislim – valjda neće nestati sve te lijepe džamije? Djeca kreću u školu, poziva ih pjevačica da se zabave i razvesele. Sve je to jedan veliki party. Sve te kladionice, burze, mešetarenja.

Vozim se biciklom s vrećicom u kojoj je zelena salata i cvjetača. Cvjetača je mozak, kaže dijete. Pogledam cvjetaču i kažem – da, to je mozak. I dan prolazi. Suvišan dan, bez misli i djela.

PONEDJELJAK

Ponedjeljak. Jugovina. Leti lišće. Ljudi usporavaju. Sporost nije za ponedjeljak. Pokret, kretanje. Brnistra, brod s knjigama, sjećanje, trulo lišće, umor. Prisjećanja. Else i židovska mistika. Čitanje poslanica. Pogled u budućnost. Gdje da se okrenemo? Kralj se povukao u osamu, kostur vola na cesti i pogubljene mase. Nema novog rata, samo svagdan. Cijene, akcije, mandarine u izobilju, prezeleni krastavci, avokado – dobro će doći. Djeca s ruksacima, bankomati i poziv na predavanje o EU fondovima. U skupom hotelu – instrukcije. Kako dobiti bespovratna sredstva? Kultura je rodbina, zapravo dobro povezana šira obitelj. Europa je obitelj. Dobrodošli! Mi nismo primitivni, mi smo uljuđeni. Pravila, pravila. Ima li pravde? Čuje li Bog? Pravda je spora, ali dostižna. Ponedjeljak. San o velikom početku, o brzom startu, o promjenama. Nema šetnje, samo rad i loša klima.

Pijemo sok od celera i smijemo se bezubom suncu. Na Jadranu je kiša, a moji prijatelji ionako nikad ne šeću pokraj mora. Oni su u svojim mislima. Počeo je tjedan i već se u trenu završio.

PETAK

Sutra, rano ujutro, otići ću u veliki trgovački centar po svježe pastrve. Riba, limun i peršin. Možda ću kupiti još poneku nepotrebnu stvar – ručnik, Nutellu ili dječju igračku. Možda nešto i na tzv. akciji – naranče ili krumpir, banane. Vozit ću se biciklom po dijelovima grada bez prometnih gužvi, a u vrećicama migoljit će se mrtve ribe. Možda ću ih osušiti jeftinim ručnikom. Možda ću, dok se vozim, slučajno razbiti dječju igračku. I biti opet posve bez tereta. Plastična vrećica se izmakla iz ruku i poletjela visoko u zrak. Sutra će ponovo puhati vruć vjetar, pa će vrećica nestati u trenu i završiti tko zna gdje. I ribe će poletjeti u zrak, ponovo oživjeti, biti kao jedno s pticama. Petkom se jede riba i obično se završava radni dan. U nekim životima sasvim je suprotno.

SUBOTA

Odlazak na groblje dvadeset dana nakon Svisveta. Bijeli kamenčići prekriveni lišćem. U blizini breza, posve ogoljela. Lampioni ugašeni. I velike košare pune trulog cvijeća. Čistim grob u kojem počiva moja prabaka i moja baka. Subotnje popodne. Oko mene starice s velikim buketima krizantema, a bračni parovi šeću s metlicama u ruci. Sunce napokon, nakon skoro mjesec dana. Din don. Tako nećak zove uvijek zatvorenu crkvicu na groblju. Din don. Posvuda uvelo cvijeće, nakupine vode. Padale su kiše danima. Zamišljam kako sada pjeva Mahalia Jackson. Kasnije, vozim se biciklom, tražim jednu ulicu. Zastajem, pitam gospođu koja odmah započinje priču. O novčaniku i ženi koja ga je izgubila. Strpljivo slušam. Vrijeme neće pobjeći. Subota je, nema opravdanja. Žena priča o ulicama i grubim muškarcima. Zašto meni? Nije mi na kraju rekla gdje je ulica koju tražim. Samo je prstom pokazala smjer. I ja sam krenula tim putem. Znala sam da ću ulicu koja nosi ime po gradu na moru ubrzo naći. Ionako, sve su te ulice dobile imena po gradovima. Morskim, ne – morskim. Nisam prije o tome mislila. Kuće su u nizu, povezane, kao bliske prijateljice. U njima su obitelji i samci, ptice i ljudi. Te subote dobila sam knjigu na dar, malu lijepu fotokopiju: Bijeli znak cvijeta. Jabuke, račići, trenuci neponovljivosti i očinskog ushićenja. Spušta se mrak. Nema ljudi na cesti. Samo psi i vlasnici koji kaskaju, kao hromi suputnici.

Supatnici. Planine su zapuštene, cvijeće je i ovdje uvelo. Samo treba pričati o ljubavi, o muškarcima koje sanjamo i koje nikad nismo preboljeli. Treba se okrenuti budućnosti, pronaći novu lijehu punu cvijeća i udahnuti miris lišća s breze.

Čeka nas kava, ples sa zvijezdama i opori miris subotnje noći. U rashlađenim sobama razlijeva se kakao i slijedi miran san, nakon svega.

POČETAK

Početak započinje padom tijela na tlo. Tijelo može pasti u vrt, ljeti, kad je ondje puno tikvica i rajčica. Pad nije tragičan, ne može se na primjer mjeriti s bratoubojstvom o kojem se ovih dana priča po gradu. Zvone biblijske metafore po vrućem asfaltu i mali grad dobiva gigantske dimenzije usuda, patnje, tko zna još čega. Neki su ljudi postali roditelji, neki su ostavili djecu u pregrijanim automobilima. Kako izdržati početak koji započinje onda kad svijet nestaje u pustinjskoj oluji? U isto vrijeme ledenjaci otkrivaju tajne i izbacuju tijela. Tajna je riješena, a ona tajna o dvojici braće ostaje i dalje tajna prigradskog naselja i novinarskih kuloara.

U dugim ljetnim pauzama, školarci su odrasli ljudi. Za ili protiv, suzdržani.

ČIŠĆENJE

More je izbacilo stotine kilograma ribe na obalu i zbunjeni ribari sad ih samo skupljaju po tlu. Njihove žene čekaju ih da se vrate i da zajedno čiste ribu dugo u noć. U snijegom zametenim selima starice zapomažu: „Nema izlaza iz kuće do aprila.“ Tko će očistiti snježne nanose visoke i do dva metra? Djeca tih žena odavno ne žive u selu, u kojem snijeg još od pedesetih godina nije ovako napadao. Sjedim u toploj sobi i čitam o hladnom ratu, devijacijama komunizma, o praškom proljeću i rumunjskoj diktaturi. Balkoni su očišćeni, ali snijeg i dalje pada. Na ekranu kompjutera slike zimskog mora, na polici s knjigama slike zimskih vrtova. More je negdje izbacilo stotine riba...

ŽEĐ

Iz obližnjih šuma, na otočku plažu, spuštaju se iscrpljene srne. Mjesecima nije padala kiša i nigdje nema pitke vode. Srne i lanad dolaze do obale, piju morsku vodu i nakon nekoliko sati umiru. Ujutro dolaze djeca s loptama i plaču. Čini se kao da je preko noći kamion iskrcao nečije preparirane lovačke trofeje.

Kraj je kolovoza. U vrtovima ima puno rajčica i tikvica. Ništa drugo nije izraslo. Ptice su zaspale na rubu krova. Osušena polja na istočnim dijelovima rastvorila su utrobu koja uzalud čeka vodu bez soli.

KANAL

Postoje mjesta – mjesečevi krateri na Zemlji. Ondje odlazimo kad su nam tijela umorna, a misli crne. Parkiramo auto, izlazimo na šetnicu i sat vremena hodamo nasipom ispod kojeg je osušena rijeka. Očekujemo i riblje kosti na dnu suhog korita.

Dok hodamo, ususret nam dolaze oznojeni trkači i poneko dijete.

Zimi, kanali su snježne skakaonice, a ljeti mjesto koje se zove Smrt melankolije.

PREOBRAZBA

Produženi vikendi kao produžene kave: traju unedogled. Šetnja po lungo mare. Starci u hladnom moru, plave perunike i torta kao suvenir turističkog grada. Grad je na rubu bankrota, kaže netko. Idealno, još je bliži slici iz Mannova romana. Magličaste plaže, suncobrani za prvo jako sunce i djevojka u krinolini, usred vrta. Koje je ovo vrijeme? U kući iznad grada jedemo brudet, slušamo sevdalinke i pogledavamo staklenku s medom od mente. Zeleni med i slike istarskih kuća, žarko ljeto u otisku crvene plohe i Leda s osmijehom. Kako smo se preobrazili? Ne iskače više riječ samo tako, pazimo i na ruke, satima čistimo ribu prednjim zubima. Ali ionako se ne bismo ugušili od riblje kosti. Gušimo se iznutra. Maske su nam vješto postavljene na licima i nemamo ih namjeru skidati. Nema ljudi uostalom: mahnu kad se vraćaju s puta i to je sve. Ali i mi smo se promijenili: ne trčimo u vatru kao prije, ne nudimo utjehu bilo kome. Povukli smo se i čekamo. Možemo i sami. U vrtu je perunika, ali i trave za liječenje, zelje i salata. Naši mali svjetovi imaju sve: samo nam more katkad nedostaje.

PONAVLJANJE

Uh, kako je hladno, zima mi je, kaže baka naglas, dok je oblačila svog malog unuka, starog dvije i pol godine. Baka, nije zima, jesen je, kaže dijete. Djetetova majka baš je tih dana učila unuka imena godišnjih doba. Kad je baka spomenula zimu, dijete se sjetilo da je sada jesen i odmah je ispravilo baku. Mislila sam na zimu kao na hladnoću, hladno je, objasni baka. Dijete je jedva dočekalo odlazak u park. Za vrijeme ljetnih mjeseci, u onim danima koje je proveo kod bake, nije mogao odlaziti u park. Bilo je nesnosno vruće i baka je svaki dan unuka stavljala u mali bazen na terasi, da se igra s gumenim žabama i rakovima i da roni. Dijete je učilo govoriti. Sve što je baka spomenula, dijete je zapamtilo i ponovilo. Bakine riječi začas su bile pohranjene u maloj glavici, a dijete bi ih se sjetilo u nekim posve neobičnim situacijama. Djedu je reklo da previše priča, a susjeda je pozvalo da se dođe igrati sa njim. Dijete je i premetalo riječi i čak je i tu bilo slično svojoj baki. Baka nije dobro pamtila imena ljudi: uvijek je barem jedno slovo krivo izgovorila. I dijete je smišljalo svoje nove riječi: riječ dokin je zločest. Kazališna je predstava je dokina, jer nije se bilo. Majka i dijete su uzaludno išli u grad gledati predstavu s pajacima. Dijete je to zapamtilo. Iznevjereno očekivanje. Dijete očekuje i da će ga teta povesti na putovanje avionom. I ponavlja riječ avion, odnosno jon. Ponavljanje je i čin povjerenja: dijete pamti baš sve, bez selekcije. Čuva riječi i onda ih negdje izgovara i očuđuje time i baku i mamu. Moram paziti što pričam, kaže napola u šali baka.

ŽIVOTINJA

Evo, pomakla sam sat unaprijed. Nije šest, sada je sedam sati ujutro. Dan će biti duži. Snijeg i dalje pada. U sobi je napola dogorjela svijeća s mirisom lavande, knjige na podu, šminka na ormariću, a ispod kreveta je Životinja. Baš tako Životinja. Nisam ni znala da ispod mog kreveta spava istovremeno Životinja i da rano ujutro ustaje prije mene i odlazi tko zna gdje. Nisam znala sve dok mi dijete nije reklo: Tu je Životinja. Dijete od tri godine saginje se i traži je ispod kreveta, pa onda razmiče deke i jastuk. Gdje je, gdje? Tko? pitam. Životinja, dokina. Dokini su zločesti ljudi, dijete ima posebno ime za njih. Ne znam odakle djetetu ideja o Životinji u sobi. U trenu sam se prepala, jer, tko zna, možda zaista ovdje pored nas živi neko nevidljivo biće koje mogu vidjeti samo mali dječaci. Ispitujem dijete o Životinji. Evo, tu je, ispod je, pokazuje ručicom ispod kreveta. Prihvaćam njegovu tvrdnju, kažem mu da je Životinja bila ispod kreveta, ali da je rano ujutro otišla negdje i da je nema. Kako znaš da je ovdje Životinja, kako izgleda?, pitam. U, velika je, kaže dijete. Onda se nas dvoje spuštamo na krevet, koji odjednom počne škripati. E, to je Životinja, kaže. Škripa kreveta bila je znak da je netko sa nama, a moje kretanje sobom, koje je dijete čulo dok se nalazilo u prizemlju, također je bilo znak da netko drugi tu gore se kreće i živi. Milujem dijete po glavi. Dajem mu poljubac, a dijete uzima ruž i crta po mom licu. Odlazi do kompjutera i kaže: Idemo gledati jovca? I onda gleda crtić u kojem lovac lovi divlje životinje. Je li to naša Životinja? pita dijete. Nije, nije, kažem mu i prekidam gledanje crtića u trenu, dok metak leti prema lavu. Šubi, dubi, dubi, mene bole zubi, to ćemo sada pjevati nas dvoje. Može, kaže dijete. I pokaže svoje bijele zubiće. Mene ne boje zubi. Jel naša Životinja velika? nastavlja dijete s pitanjima. Je, jako je velika. Nje sad nema, ona rano jutro odlazi iz kuće i nećemo je tek tako lako vidjeti. Dobo, veli dijete i nastavlja pjevati. Snijeg pada. I sve se čini nestvarno. U tom satu, koji je začas proletio, u tom intervalu od šest do sedam, tko zna što se zapravo dogodilo. Je li ovdje bila neka Životinja? Velika, dokina. Ili nije. Nitko sa sigurnošću ne može reći. Dijete nakon pjevanja odlazi iz sobe i nada se da će je sutra ujutro konačno vidjeti.

DRUGE MAČKE

Marta je iznajmila sobicu u velikoj kući, čija je vlasnica umirovljena profesorica geografije. Kuća se nalazi u nizu istih sivo-plavih kuća ispred kojih su mali travnjaci, poneki vrtni patuljak i kante za smeće. Na stepenicama tih kuća sjede tamnopusi susjedi. Neki od njih nemaju posla. Stanovnici kvarta u koji je Marta doselila uglavnom su emigranti, umjetnici, ali i nezaposleni.

Jedna ju je kolegica uplašila da u tom dijelu grada žive crnci koji siluju žene. Baš tako je rekla. I upozorila ju je da ne dolazi prekasno kući, da ne odlazi u obližnji park u predvečerje. No Marta se nije prepala. Otkako je doselila u veliki grad, svi su joj samo govorili o opasnostima, bombama, pljačkama. No ona se uvjerila da baš i nije tako. Naravno, uvijek treba biti oprezan, pogledati tko noću hoda iza tebe, ali nije bilo mjesta strahu zbog kojeg bi čitav grad doživjela kao prijetnju.

Vlasnica stana također je tamnopus, inače, mirna je i draga gospođa koja ima tri sijamske mačke. Jedino to se Marti činilo kao problem. Jednostavno, ne voli mačke, štoviše ima neku nelagodu kad su one blizu. To je nešto sasvim iracionalno, podsvjesno, možda u vezi s nekim događajem iz djetinjstva, s daleko većim mačkama.

Njena soba je prostrana, kuhinju dijeli još s jednom djevojkom. Namještaj je star, ali dobro ušćuvan i Marta se udobno smjestila. Na prazne police stavila je knjige i parfeme. Pogled s prozora na ulicu, predvečer, ponekad bi je raznježio. U kući, na suprotnoj strani ulice, jedan je čovjek znao svirati na flauti. Nekad bi ulicom projurili klinci u autima iz kojih je treštala rap glazba. Marta je bila zadovoljna. Odlučila je da će kuhati samo vikendom, i to jela sa začinima iz svoje zemlje, odloženim u posebnom ormariću.

Vrata sobe ponekad bi se, kad bi vjetar jače zapuhao, sama od sebe otvarala. Jednom je tako u njenu sobu ušla velika sijamska mačka zvana Daisy. Marta se prepala, kao da je ušla ne mačka, nego tigar. Šic, šic, ponavljala je. Mačka je jedva otišla iz sobe. Smjesta je zaključala vrata.

Marta se u ovu državu i grad doselila prije par mjeseci. Imala je dvadeset i osam godina i znala je tek nekoliko ljudi u gradu. Radila je menadžerski posao, po čitave dane je provodila vani, u brzom, prebrzom ritmu. Tek bi, za vrijeme objeda, zastala i promatrala visoke zgrade koje su je podsjećale na to da se prizemlji, da ne odustane. Nekad se pitala zašto živi u ovom

gradu. Novac, novac, pa nije valjda samo novac. Treba nam puno novaca da preživimo, ali čovjek ne živi samo od kruha, pročitala je negdje.

Jučer je Marta u jednoj kineskoj prodavaonici kupovala jeftine papirnate stolnjake za svečanost u firmi. Promatrala je mlade Kineskinje s djecom i starije gospođe koje kupuju jeftine kolače. U ruci je držala papirnatu šalicu kave i osmjehnula se kad je u dućanu vidjela igračku – prepariranu mačku koja ju je podsjetila na Daisy iz njezine kuće. Čak se malo trznula. Odjurila je na cestu noseći sve te predmete kojima će ukrašavati stolove za poslovne ljude. Mora sve raditi, urediti, voditi...

Prvi idući vikend Marta je provela upravo u parku. Ponijela je kroasane, malo kave i soka, dvije knjige. Sunce je konačno zasjalo, nakon desetak kišnih dana. U parku su djeca mahala papirnatim zmajevima, a sprinteri su trčali vijugavim stazama. Na kraju parka je botanički vrt u kojem rastu tropske biljke. Velike paprati, cvjetovi ružičastih boja, sve to usred grada. U parku je provela čitavo popodne, knjige nije čitala, samo se opružila na klupi i upijala sunčeve zrake. Znala je da je kad dođe kući, čekaju memljiva ulazna vrata i tri tigra, spremna da pojure u njenu sobu.

SVRAKE

Moj susjed je vrlo drag čovjek, pomogne kad treba, uvijek lijepo pozdravi. Čini se da ni s kim nije u lošim odnosima, da nikad ne povisi glas. No ipak i taj susjed se katkad uznemiri, pobjesni. To je obično izjutra, kad otvara prozor i rukama i glasom tjera svrake. Na početku nisam znala zašto tako mlatara rukama i glasno viče – iš, iš. Kasnije, kad sam već čula više puta taj ritual, pitala sam ga da mi objasni. Svrake, svrake ne podnosim. One krađu iz tuđih gnijezda. Ja ih tjeram, ne mogu ih žive vidjeti. I bježe li? pitam.

Pobjegnu. Najprije sam morao tresti rukama, vikati, a sada, čini mi se da je dovoljno da me samo vide na balkonu. Odmah bježe, objašnjava mi. Svrake su ružne ptice, odnose zlatne predmete, uništavaju tuđa gnijezda, nastavio je nabrajati te opće poznate stvari.

Pogledala sam drvo. Jesen je i drvo je ogoljelo, na granama nema ni gnijezda ni ptica. Svrake su pobjegle. I na ostalom drveću nije bilo ptica. Ni vrapčića. Iduće jutro susjed je ponovio svoj ritual, ali svrake nisu ni došle. Čini se da kao da želi preduhitriti njihov dolazak i da zato ustaje ranije. Viče, mlatara rukama. Pomislila sam da su svrake samo metafora za sve ovo što nam se događa. I da zvukovima životinje čovjek tjera od sebe sliku onog što svraka predstavlja, a što je postalo stvarnost. Ili realizirana metafora.

TVRĐAVA

Ususret, iz pravca tvrđave, dolazio je veliki vučjak. Kad sam ga primijetila, zastala sam i spustila se nekoliko metara niže, do štanda s nakitom. Gospođa je primijetila moju nelagodu, rukama je tjerala psa koji je pojurio niz brijeg. Zastala sam, uputila osmijeh toj ženi, koja je prepoznala moj strah. Najmanje što sam mogla učiniti bilo je da pogledam nakit. Mnoštvo ogrlica svih boja, ogrlice s tzv. *ohridskim biserima*. Ovo su vam pravi biseri, pogledajte, rekla je. Znala sam da nisu biseri, ali sam gledala, prebiralala: perle, prstenje, narukvice. Izabrala sam nekoliko lančića. Žena je bila sretna što je u to polukišno jutro netko ipak kupio nakit. Krenula sam dalje, uspinjala se prema tvrđavi. Kad sam se popela do tvrđave, činilo mi se da tmurni oblaci nestaju i da se odjednom pojavljuju sunčane zrake. Na tvrđavi, šetala sam ukrug, gledajući jezero, koje se s ove visine činilo kao more bez kraja. Taj krug podsjetio me na fresku u crkvi koju sam netom posjetila. Na slici je bila *Posljednja večera*, ali stol nije bio pravokutnog oblika, kao u rimokatoličkim crkvama. Bio je okrugao, jer to je simbol nepostojanja kraja: nema niti početka, niti kraja. Vrtjela sam se po tvrđavi, gledajući čas grad, čas nebo, čas vodu. Sunce je pripeklo, ali kruženja nisu prestajala...

PLAVA DALIJA

U maloj sobici, smještenoj u kući blizu jezera, provela sam dvije noći. Sanjala sam neke čudne ljude i budila se rano. Prije odlaska u jutarnju šetnju Ohridom pogledala sam na TV-u film „Plava dalija“. Scenarij ovog filma napisao je slavni pisac kriminalističkih romana Raymond Chandler. Jazzy muzika, *noirovska* atmosfera, fatalna plavuša i neobičan zaplet. Napeto sam pratila zamršenu fabulu, pogađala tko je ubojica raskalašene žene američkog vojnika. I nisam pogodila. Ipak, od svega u filmu najviše mi se svidio klub „Plava dalija“ u kojem izvrsna pjevačica pjeva starinski jazz. I zabavlja dokone ljude, sitne kriminalce i stare gospođe. Zamišljala sam da je radnja tog filma smještena odmah uz ovo jezero. Ima nešto jezovito u jezerima. Ustajala, bezmirisna voda. Na dnu možda rastu plavi cvjetovi, ali ih ne vidimo... Možda su i leševi dolje, ispod mirne površine. Krenula sam kasnije u šetnju. Uz samu obalu plivali su labudovi. Činilo mi se da su labudovi koji plivaju blizu likovi iz neke bajke i da se noću pretvaraju u ljude ili u božanstva.

NAPOMENA

Iščekivanje je izbor kratkih proza iz zbirki *Omara* (2012) i *Klavžar* (2013) te kao takav želi povezati ponajbolje radove iz obje knjige, koje su bliske i tematski i stilistički. Sam naslov korespondira s poetikom čežnje, snatrenja, imaginiranja.

Ovim izborom stvara se nova cjelina i drugačiji pogled na tekstove koji su pisani od 2010. do 2013. godine.

Darija Žilić

Rođena 1972. u Zagrebu. Diplomirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (povijest i komparativna književnost). Piše poeziju, kritiku i esejistiku. Dugogodišnja voditeljica programa „Mama čita“ u Multimedijalnom institutu u Zagrebu. U periodici objavljivala eseje i kritičke prikaze o suvremenoj poeziji, teoriji i aktivizmu te brojne intervjuje. Stalna suradnica na Trećem programu Hrvatskog radija. Suradivala na projektu Školske knjige *Leksikon hrvatske književnosti*. Bila je jedna od urednica u časopisu Tema. Voditeljica tribine Dekonstrukcije u Hrvatskom društvu pisaca, književne tribine u Gradskoj knjižnici Velika Gorica, a bila je i urednica književne tribine u Klubu umjetnika na Sušaku u Rijeci.

Prijevodni suvremene američke, slovenske, britanske i arapske poezije objavljeni su joj na Trećem programu Hrvatskog radija, te u časopisima Književna republika i Riječi. Pjesme su joj prevedene na talijanski, slovenski, slovački i engleski jezik. Sudjelovala na književnim festivalima u Francuskoj, SAD-u, Bugarskoj, Turskoj, te u zemljama tzv. regije. Dobitnica novinarske stipendije NRW Kultursekretariata iz Wuppertala i jednomjesečne stipendije „Absolute modern“ u Skopju.

Objavila: *Grudi i jagode* (pjesme, 2005, 2009); *Pisati mlijekom: ogledi o poeziji suvremenih autorica* (2008); *Pleši, Modesty, pleši* (poezija, 2010); *Muza izvan geta : ogledi o suvremenoj književnosti* (2010); *Paralelni vrtovi* (intervjui s piscima, znanstvenicima i aktivistima iz Hrvatske i regije, 2011); *Nomadi i hibridi : ogledi o književnosti i filmu* (2011); *Tropizmi : tekstovi o knjigama poezije* (2011); *Omara* (priče, 2012); *Tropizmi 2 : kritike i eseji* (2013); *Klavžar : zapis o nestajanju i obnavljanju* (priče, 2013), *Tropizmi 3 : kritike i eseji* (2017).

Nagrade: Nagrada Julije Benešić za književnu kritiku (za knjigu *Muza izvan geta*, kao najbolje književno-kritičko ostvarenje u 2010. godini); Nagrada Kiklop za pjesničku zbirku godine 2011. za zbirku *Pleši, Modesty, pleši*.

Biblioteka Online

knjiga 151

Darija Žilić

IŠČEKIVANJE

© 2018 Darija Žilić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2018

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Goran Čolakhodžić

Fotografija

© Thomas Leonhardy / Fotolia.com

ISBN 978-953-345-609-6 (HTML)

ISBN 978-953-345-610-2 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-345-611-9 (PDF)

ISBN 978-953-345-612-6 (MOBI)

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu

Grada Zagreba i Ministarstva kulture

Republike Hrvatske.

Projekt Besplatne elektroničke knjige [BEK]

financijski podržava Zaklada "Kultura nova".

